

1988

KKTC
YAKIN DOĞU
ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT
FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE
EDEBİYATI BÖLÜMÜ

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

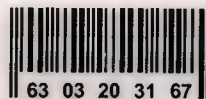
DANIŞMAN

Doç. Dr. Bülent YORULMAZ

HAZIRLAYAN

Zeynep TOPÇU / 990420

Lefkoşa/2002

63 03 20 31 67

KKTC
YAKIN DOĞU
ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT
FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE
EDEBİYATI BÖLÜMÜ

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

DANIŞMAN

Doç. Dr. Bülent YORULMAZ

HAZIRLAYAN

Zeynep TOPÇU / 990420

Lefkoşa/2002

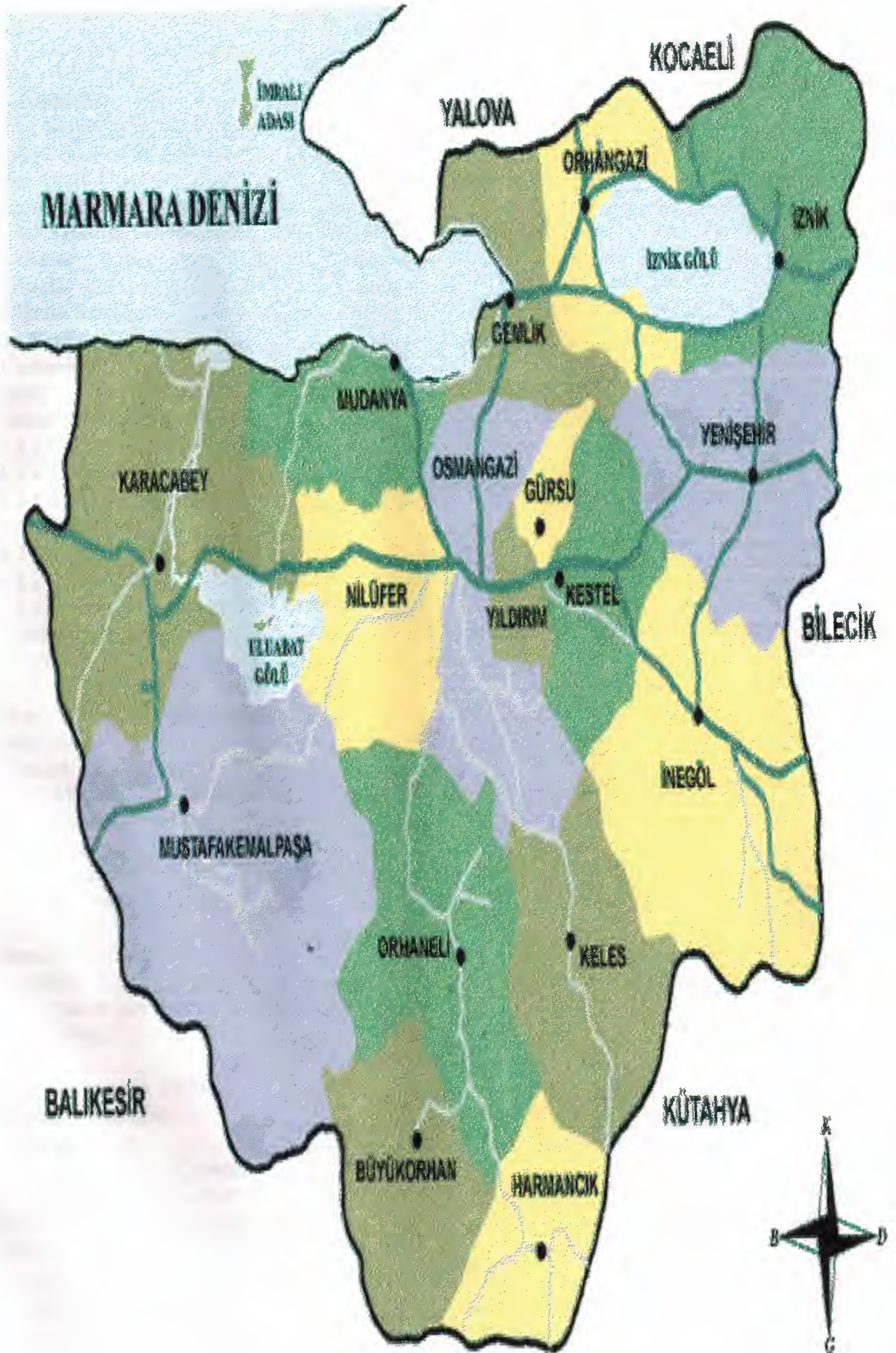
DÜNDEN BUGÜNE
BURSA

ÖNSÖZ

Tez çalışmamı yaparken, Bursa ile ilgili birçok araştırma yazısı, deneme ve şiir okuma fırsatı buldum. Bütün okuduklarım, Bursa'nın manevi havasını ve tarih içinde birikip gelen kültürünü anlatan eserlerdi.

Şehrin tarihi, tarihi yerleri ve kültürü ile ilgili ise daha önce bilmediğim kadar ayrıntılı bilgiyle karşılaştım. Bunlar arasından tezim için sınırlama yapmak, benim için oldukça zordu. Özellikle resimler çalışmam için vazgeçilmez birer kaynak teşkil etti.

Mezuniyet çalışmamı hazırlarken ve Yakın Doğu Üniversitesi'ndeki eğitimimi sürdürürken değerli katkılarını esirgemeyen dekanımız, saygıdeğer hocam Doç. Dr. Bülent YORULMAZ'a en derin saygılarımı ve içten teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

1. Bursa Tarihçesi.....	1
1.1 Geçmişten Geleceğe Bursa.....	1
1.2 Bursa Şehri Tarihçesi.....	3
2. Bursa Coğrafi Durumu.....	6
2.1 Bursa Şehrinin Doğal Yapısı.....	6
3. Tarihsel-Kültürel Çevre.....	8
3.1 Müzeler.....	8
3.2 Çarşılar.....	10
3.3 İpek ve Kozahan.....	11
4. Tarihi Yerler.....	14
4.1 Cumalıkızık.....	14
4.2 İznik.....	14
4.3 Bursa'da Osmanlı Mimarisi.....	14
4.3.1 Camiler ve Mescidler.....	16
4.3.1.1 Ulucamii.....	17
4.3.1.2 Emirsultan Camii.....	18
4.3.2 Türbeler.....	18
4.3.2.2 Cem Sultan Türbesi.....	19
4.3.2.3 Yeşil Türbe.....	19
4.3.2.4 Osman ve Orhan Gazi Türbeleri.....	19
4.3 Medreseler.....	32
4.4 İlçeler.....	34
5. Karagöz ve Hacivat.....	35
5.1 Karagöz ile Hacivatın Hayatı.....	35
6. Sosyal Faaliyetler.....	37
6.1 Önemli Günler.....	37
6.1.1 Mahalli Kutlama Günleri.....	37
6.1.2 Kurtuluş Günleri.....	37
6.1.3 Fuarlar.....	37
6.1.4 Şenlikler.....	37
6.1.5 Festivaller.....	38
6.2 İlgi Çekici Yerler.....	38
7. Kültürel Faaliyetler.....	39
7.1 Folklor.....	39
7.1.1 Bursa'nın Oyun Türküleri.....	39
8. Bursa Mutfağı.....	43
9. Turizm.....	44
10. Sanayi-Ekonomik Durum.....	45
11. Kültürel Kuruluşlar.....	47
11.1 Kütüphaneler.....	47
11.2 Yükseköğretim Kurumu.....	48
11.2.1 Uludağ Üniversitesi.....	49
12. Bursa'da Yaşamış Ünlü Şahsiyetler.....	51
13. Şiirlerde Bursa.....	52
13.1 Ömer Bedrettin Uşaklıgil.....	52
13.2 Ahmet Hamdi Tanpınar.....	53
14. Özgeçmiş.....	54
15. Kaynakçalar.....	55

BURSA TARİHÇESİ

GEÇMİŞTEN GELECEĞE BURSA

Bursa'nın geçmişini ister Süleyman Peygamber - Saba Melikesi efsanesine, ister Kartaca Komutanı Hannibal'in kralı Prusias adına kent kurmasına, ister Olimpos'a bağlayın; Bursa, kimliğini Osmanlı yerleşmesi olarak kazanmış, hisardaki kale tekfurluğundan canlı bir şehir haline gelmeğe Orhan Gazi'nin fethinden sonra başlamıştır. 1071 yılından itibaren Anadolu kentlerinin şekillenmesinde caminin merkez alındığı ve çarşının dokuyu etkilediği bayındırlık yapıları topluluğu, "külliye" adını verme alışkanlığında bulunduğumuz belirli bir düzene kavuşmuş, Anadolu Selçuklu çağında ve Beylikler döneminde bu olgu, kentin dağılımında belirleyici hale gelmiştir. Bursa gibi eski dokuyu yakın geçmişe kadar yaşatabilen merkezlerde, günümüz şehirciliğinin ana erterleri yok denilecek düzeydedir. Bursa ve benzeri merkezlerde, tarihi evlere "asri" pencere açarcasına, tarihi dokuyu yok ederek "arterler" açmak, değişimin başlangıcı olmuş, bundan sonra yeni arterler ve onların çevresinde geniş yolun varlığına dayalı yüksek yapılara izin vermek, eski dokuyu parçalayıp, kalelerle kuşatmak yolunu açmıştır.

Eflatun Cem Güney'in Emir Sultan'da kutlandığını yazdığı Erguvan Bayramları, yakın geçmişte Emir Sultan'da erguvan ağaçlarının çokluğuna işaret etmesi bir yana, nisan ayı başlarına rastlayan Bursa'nın fetih günleri, baharın müjdecisi olan erguvan ağaçlarının çiçeklenmeye başlaması ile özdeşleşmiş olmalı idi. Yeşil Cami yanındaki kır kahvesinden Emir Sultan Külliyesi'ni görmek artık pek kolay değildir. Bir yandan onun çevresinde yükselen ve yakınına sokulan yapılaşma, diğer yandan nereden türediği ve nasıl izin verildiği belli olmayan Yeşil Külliye çevresinde yükselen yapıların damları ve bacaları zaten görüntüyü kesmektedir.

Daha 1930'lu, 1940'lı günlerde çekilmiş fotoğraflarda görülebilen ve Bursa'da hemen her kamu kuruluşunda çerçevesiyle örneklerine rastlanan görüntülerde, Bursa eski doku karakterini korumaktadır.

Orhan Gazi'nin fethinden sonra kale altında, Tahtakale (taht-ı kala - kalealtı) Semti'nin oluşmasında ve sırtı güneydeki Uludağ'a yaslanmış Bursa'nın gelişmesinde, Orhan Gazi'nin cami - imaret - hamam ve Emir Hanı yapılarını bir külliye anlayışı ile yaptırması etken olmuştur. Tıpkı, Bursa kadar önem verip, uzun uğraşlar sonunda fethettiği İznik'te de sur dışında bir külliye yaptırarak yerleşme alanını genişletme girişimi gibi.

Siyaseti batıya yönelik olan I. Murad Hüdavendigâr'ın kendi külliyesini batıdaki Çekirge yükseltisine yaptırmış olması gibi, Anadolu Türk Birliği'ni kurmayı hedefleyen Yıldırım Beyazıd'ın kendi külliyesini doğudan gelen yollar üzerindeki bir yükseltiye yaptırmış olması da dikkat çekicidir. Orhan Gazi'nin çarşı bölgesini oluşturma yönündeki girişimine, gerçi Yıldırım Beyazıd da Ulu Cami'yi burada yaptırmakla destek olmuş, ama yerleşmeyi batıdan doğuya genişletecek olan külliyesini de doğudaki yükseltiye kurdurmuştur. Tıpkı Anadolu Selçuklu çağında olduğu gibi, devletin toparlanması sırasında Yıldırım Külliyesi'ne bir şifahane = hastane yaptırılması da toplum ve kültür tarihi açısından önem taşımaktadır. Fetret devrinden sonra, Mehmet Çelebi'nin Yeşil Külliyesi'ni yeni bir yükseltiye oturtması mutlaka aynı fikrin devamı idi.

Öyle anlaşıyor ki geleneksel bir stratejiye dayalı olan; güveni sağlanmış kale yerleşmelerinde, çarşı ve yerleşmeyi kale dışında geliştirici yeni yapılar yapma olgusu, Bursa'da Osmanlı şehirciliğinin temeli olarak belirlenmiştir. İstanbul'da her padişahın kendi selâtin külliyesi için bir tepe seçmesinin temelinde de Bursa'daki Yıldırım, Hüdavendigâr, Yeşil örnekleri etken olmuş olmalıdır.

Yeni arterler açılmadan, anıt eserlerin çevrelerinde yükselen yeni yapılar, yeni arterler oluşturarak kale setleri gibi oluşacak gökdelenlerle, yakın gelecekte, şimdilerde topografyasını aşağı yukarı belirleyebildiğimiz geçmiş dokuyu daha zor algılayabileceğiz. Daha şimdiden Tophane sırtlarından Ulu Camii ve Çarşı bölgesini, yakın geçmişe kadar kolaylıkla seçilebilen Yeşil Külliye seçebilmek, hele puslu havalarda, imkânsız hale gelmiştir. Yeşil Külliye'den Emir Sultan'ı ve yakın geçmişte kestaneliklerle Kızık köylerine kadar uzayan bir silüet içinde yükselen Yıldırım Külliyesi'ni, oteller arasında boğulan Hüdavendigâr'ı kent silüeti içinde belirlemek hemen hemen imkânsız hale gelecektir. Kültür Park - Merinos gibi kısmen yeşil dokuyu, kuzeye doğru yayılan ova yapılaşması arasında tutabilen Paşacıftlığı arazisi de bir yandan Ankara - İzmir arteri, diğer yandan Nilüfer Çayı kıyısını yalayarak buna bağlanan yol, batı tarafından yükselen kamu yapısı ve doğrudan kemirmeğe başlayan kaçak yapılaşma ile tehdit altındadır. Doğal sit olgusu ile yeşil alan karakteri korumaya çalışan bu bölge gibi, yakın geçmişte şeftalilikler ve kestaneliklerle kuzeydeki ovaya doğru yeşil doku ile geçişi sağlayan bölgelerde de kaçak yapılaşmalar ve sanayinin baskısı ile "Yeşil Bursa" kuzeyden ve batıda Mudanya yönünden kuşatılmaktadır. Kuzeye ve batıya doğru yaratılmağa çalışılan yeni by pass arterler yapılaşmayı beraberinde sürükleyecektir. Bunu önleyici girişimler başarılı olamadıkça bu olgu kaçınılmaz bir tehditle eski kent dokusunu kuşatıp eritme yoluna gidecektir.

Tanpınar'ın "Duvar, kubbe, kemer, mihrap çini, hepsi Yeşil'de dua eder, Muradiye'de düşünür ve Yıldırım'da harekete hazır, göklerin derinliğine susamış bir kartal hamlesiyle ovanın üstünde bekler." şeklinde özetlediği Bursa'yı bir zamanlar yaşayabilen bir kuşak olarak, şimdilerde kaybetmekte olduğumuzu görerek çaresizlikler içinde düşünürken, geleceği hakkında olumlu ışıklar görmek istiyoruz. Anıtların etrafı kuşatıldıkça, eski sivil mimarlık örnekleri evlerin yenileme uygulamaları ve kimi yerlerde sokak dokumalarının korunabilmesi, bu bilincinin ileride anıt eserlerin çevrelerinde de onlara nefes aldırabilecek ortamlar yaratabileceği umudunu doğurmaktadır. Bu cılız umut, ancak yeni yapılaşmaların eski dokunun dışında yoğunlaşması ile kuvvetlenebilecek görünmektedir. Bursa'yı Hüdavendigâr Vilayeti yapan kendisi ve çevresi olmuştur. Uludağ Milli Parkı ve doğal sit bölgeleri yukarılara doğru kemirilirken, kuzeyde ovaya yayılan sanayi ve batıya uzayan kolları Gemlik, İznik, Yenişehir, İnegöl gibi Osmanlı ilk merkezlerini ve Mudanya gibi Marmara kıyısı ilçelerini, öte yandan İznik, Apolyont gibi göllerini tehdit eder duruma gelmektedir. İznik Gölü'nün yakın geçmişte içme ve kullanma suyu rezervi bakımından koruma bölgeleri dışında tutulması, gelişen Orhangazi'nin sanayi ve taş ocakları işletmeleri ile gölü ve onu Karsak Deresi ile Gemlik Körfezi'ne bağlayan çevreyi kirletmeye başlaması ivedilikle önlenmelidir. Gelişmenin getirdiği çevre ve hava kirliliği ile mücadele sonuç veremediği takdirde "Yeşil Bursa" kavramı, "Sisli Bursa" ya dönüşecek ve ne kadar yazar ve söylersek, gelecek kuşaklar için de bizler için de Tanpınar'ın dizeleri tatlı bir hayal olarak kalacaktır.

"Başımdayım sanki bir mucizenin

Su sesi ve kanat şakırtısından

Billûr bir âvize Bursa'da zaman"

BURSA ŞEHİRİ TARİHÇESİ

Araştırmalar sonucunda Bursa ve civarında M.Ö. 4000'li yıllardan itibaren çeşitli yerleşimlerin olduğu saptanmıştır. Fakat yöreye ait kesin bilgiler M.Ö. 700'lere dayanmaktadır. Homeros bölgeden Mysia olarak söz etmektedir. Günümüzde Bursa yöresinde Mysia yerleşmelerini anımsatan iki köy bulunmaktadır: Misi(Gümüştepe) ve Misebolu. Tarihi coğrafyada bölgeye Phrygia da denilmektedir. M.Ö. 700'lerde Skythler'den kaçan Kimmerler'in Phrygia devletini yıktıkları

bilinmektedir. Bursa adı, bu şehri kuran Bithynia Kralı Prusias'dan gelmektedir. M.Ö. 7.yy.'da bu bölgeye göç eden Bityn'ler buraya Bithynia adını verirler.

M.Ö. 185'te Kartaca'nın yetiştirdiği büyük generallerden Hannibal'in Kral I. Prusias'a Prusias ve Olympus kentinin kurulmasını örgütlediği bilinmektedir. Prusias adı zamanla Prusa, sonra da Bursa'ya dönüşmüştür. M.Ö. 74'te Roma İmparatorluğunun egemenliğine geçen Bithynia Roma'dan gönderilen

Proconsul(Eyalet Valisi)'lerce yönetilen bir Asya Eyaleti haline gelmiştir. V Bursa M.S. 385-1326 yılları arasında ise Bizans dönemini yaşamıştır. M.S. 555'lerde bölgede ipek üretimine başlanmış ve doğal sıcak sulu kaplıcaların üretilmesi ile küçük bir kaplıca kenti kurulmuştur.

Prusa (Bursa) 1204-1261 yılları arasında Nikaia(İznik)'a bağlı, genelde kale içinde kalmış, fazla büyümemiştir. Selçuk İmparatorluğu'nun zayıflayıp dağılmaya başlamasıyla kurulan Anadolu Beylikleri içinde zamanla gelişen Osmanlı Beyliği çevredeki tekfurların arazilerini de alarak güçlenmiştir. Bursa 1307 yılında Osman Bey tarafından kuşatılmış, uzun süren kuşatmadan sonra 6 Nisan 1326'da Osman Bey'in oğlu Orhan Bey kenti zaptetmiştir.

1335 yılında başkent Bursa'ya taşınmış ve kentte büyük imar hareketleri yaşanmıştır.

Osmanlılar Bursa'yı aldıklarında kent sadece hisar içinden ibaretken Orhan Gazi şehri hisarın dışına çıkararak Orhan Gazi Külliyesini kurdurtmuştur. Surlar dışında mevcut yerleşmeye yakın, hakim noktalarda cami ,hamam, imarethane, darüşşifa, medrese gibi kamu yapıları inşa edilerek bu külliyelerin çevrelerinde konut alanları yaratılmış ve böylece bir yerleşme geleneği başlamıştır. I. Murad Hüdavendigâr zamanında (1363) başkent Edirne'ye taşınmıştır. II.Fatih Mehmed'in İstanbul'u fethetmesinden sonra ise Bursa'nın faal rolü son bulmuş ve yönetim merkezi niteliğini kaybetmiştir.

Tanzimat sonrası dönemde Hüdavendigâr Vilayeti merkezliği yapan Bursa'ya 1900'lü yılların başında Bilecik, Kütahya, Karesi (Balıkesir), Karahisar (Afyon) sancakları bağlı bulunmaktaydı. Milli mücadele dönemlerinde çeşitli ayaklanmaların yaşandığı Bursa, 8 Temmuz 1920'de Yunanlılarca işgal edilmiş; 30 Ağustos savaşıdan sonra Türk birliklerince geri alınmıştır.

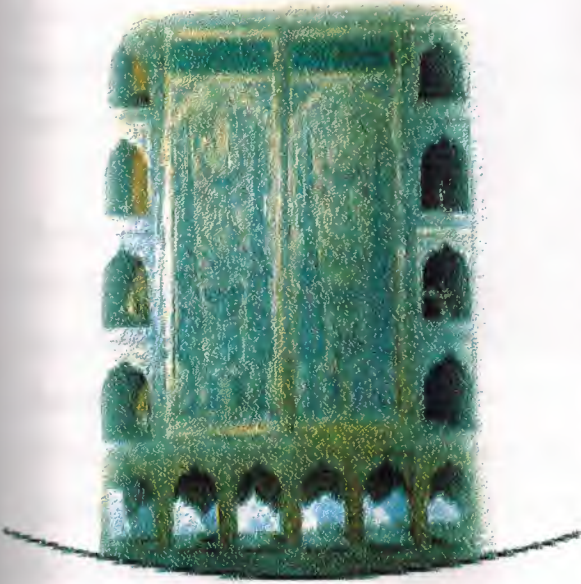
Bursa'da Roma ve Bizans Dönemlerinden günümüze ulaşabilmiş yapı yoktur. Eski kenti çevreleyen surların ilk olarak Bithynialılarca yapıldığı, Roma, Bizans ve Osmanlı dönemlerinde ise onarılarak kullanıldığı düşünülmektedir. Bursa, Osmanlı İmparatorluğunun ilk 200

yıllık
döneminde
diğer
kentlere

göre büyük

gelişmeler göstermiş, bir çok mimari yapı ile süslenmiş, devrinin tanınmış medreseleri ile bilim aleminin merkezi olmuş, canlı bir ticaret şehridir. I.Murad zamanından başlayan Hüdavendigâr Külliyesi, I. Beyazıd'ın yaptırdığı Yıldırım Külliyesi, I.Mehmed (Çelebi) döneminde başlayıp II. Murad zamanında tamamlanan Yeşil Külliyesi Bursa'nın mekansal gelişimini etkileyen ve bugünde ayakta duran büyük komplekslerdir.

Cumhuriyet dönemiyle birlikte planlama çalışmalarına başlanan şehirde, 1960'lı yıllardan itibaren sanayinin önemi artmış, kentin nüfus ve kentsel gelişimi hızlı bir değişime uğramıştır. Coğrafi konumu, tarımsal, ticari ve sanayi potansiyelinin yüksek oluşu kentin çekiciliğini her dönem korumasını sağlamaktadır.

BURSA COĞRAFI DURUMU

BURSA ŞEHRİNİN DOĞAL YAPISI

Doğa ile kaynaşmış bir kent...

Bursa, tarihteki önemi ile olduğu kadar, eşsiz doğası ile de dikkati çeken bir kenttir.

"Yeşil" rengi adeta bu kentle özdeşleşmiş, onun simgesi olmuştur. Yeşil Bursa'nın il sınırları içinde birçok doğal güzellik yer almaktadır. Bunların başında ise tüm heybetiyle bu kenti saran Uludağ gelir.

Antik dönemde Olympos Misios adıyla anılan Uludağ, 2543 metrelik yüksekliği ile Batı Anadolu'nun en yüksek dağıdır.

Uludağ, olağanüstü doğal yapısı, flora ve faunasının zenginliği ile 1961 yılında Milli Park ilan edilmiştir. Türkiye'nin en önemli kış sporları ve kış turizmi merkezi olan Uludağ, yaz aylarında da kampçılık, trekking, ve günü birlik piknik gezileri için vazgeçilmez bir doğa harikasıdır.

Bursa sınırları içinde, doğa ile tarihin bir arada yaşadığı bir eşsiz güzellik de Uluabat Gölü kıyısındaki Gölyazı Köyü'dür. İlkbaharda yükselen sular nedeniyle yarı bellere kadar su içinde kalan ağaçlar, yine bu sularda sevgi dolu bir melodi gibi süzülen ördekler, arnavut kaldırımlı dar sokaklar; antik çağda Apolyont olarak bilinen bu köyün güzelliklerinden yalnızca birkaçıdır. Tümüyle SİT alanı olan bu bölge, özellikle Apollon Tapınağı ve kilisesi ile dikkati çeker.

Bursa- Çanakkale yolunun 45. km.'sinde yer alan Kuş Cenneti ise, Bursa'nın bir başka doğal ayrıcalığıdır. Tavuskuşları başta olmak üzere; sülün, keklik gibi birçok kuş çeşidinin barındığı Kuş Cenneti, mavi selvi, limoni selvi, ladin, sedir gibi ağaçlarıyla da görülmeye değer gerçek bir cennet. Kuş bilimcilerin inceleme yapmak için bol bol ziyaret ettikleri Kuş Cenneti, güzelliğiyle tüm ziyaretçilerini

büyülüyor.

Mustafa Kemal Paşa'dan 10 km. uzaklıkta bulunan Su Uçtu, doğayla baş başa kalmak isteyenlerin, bu isteklerine fazlasıyla cevap veren bir yer. Bölgeye adını veren 11 çağlayan, yılların yorgunluğunu bir anda insanın üstünden silip atabilecek bir etkileyiciliğe sahip. 38 metre yükseklikten, kendisini özgürlüğe bırakan suların mutluluk dolu şarkısı insanın ruhunda bambaşka duyguların kapılarını aralıyor.

Bursa'nın merkezinden yalnızca 12 kilometre uzaklıkta, doğallığından hiçbir şey kaybetmemiş başka bir güzellik, konuk eder kendisini görmeye gelenleri: Misi Köyü. Sınırsız yeşilliği, söğütleri, meyve ağaçları ve bir köprü gibi gökyüzüne uzanan kavak ağaçlarıyla, antik çağda başlayan bir öykünün, günümüze kadar gelen duygu dolu cümleleri Misi Köyü. Köy meydanındaki kahvehanesi, rengarenk boyalı tipik Osmanlı evleri ve güleryüzlü insanlarıyla Misi Köyü; saflığın, en doğru anlatımı.

Bursa'nın, Bizans döneminde bile ünlü olan doğal ayrıcalıklarından birisi de şifalı kaynak suları ve bu sulardan rahatça yararlanabilmek için inşa edilmiş kaplıcalarıdır. Bizans zamanında yapılan kaplıcalar daha sonradan harap olmuşsa da, ardından inşa edilen Türk hamamları Roma plan tipinden oldukça etkilenmiştir. Bursa'nın kaplıca suları, Bademli Bahçe ve Çekirge bölgelerinden çıkmaktadır. Her iki bölgeden çıkan suların kimyasal analizleri farklı olup, Çekirge sularına çelikli, Bademli Bahçe sularına ise kükürtlü sular denilmektedir. Bu sulardan şifa bulmak amacıyla her yıl düzenli olarak gelen birçok turist vardır.

Bursa'da yeşil kuşak kapsamında, kente bol oksijen sağlamak, yeni bir dinlenme ve sağlıklı spor alanları kazandırmak amacıyla 1998 yılında "Soğanlı Botanik Parkı" hizmete açılmıştır. Soğanlı Botanik Parkı; 400.000 m²'lik alanında, 150 türden 8000 ağaç, 76 türden 100.000 çalı, 20 türden 50.000 yer örtücü ve 27 türden 6000 gül ile Bursa Ovası'nı korumakla birlikte, bitkisel araştırma ve bilimsel çalışmalara açık bir parktır.

Bursa'nın merkezinde bulunan Kültür Park ise birçok türden ağaçları ve bitki türleri ile adeta kentin akciğerleri gibidir. Cumhuriyet Türkiye'si'nin en iyi parklarından biri olan Kültür Park; çay bahçeleriyle, lunaparkıyla ve spor alanlarıyla da, Bursalılar'a hizmet vermektedir.

Bursa'da insan eliyle yaratılan bir başka doğa güzellik ise Doğancı Barajı'dır. Kentin su ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılayan Doğancı Barajı, ormanın içinde yaratılmış bir göl olarak eşsiz bir güzele sahiptir.

TARİHSEL KÜLTÜREL ÇEVRE

Müzeler

Bursa'da ilk müze 1904 yılında dönemin Milli Eğitim Müdürü Azmi Beyin gayretleri ile, Müze-i Hümayun'un şubesi olarak Bursa Erkek Lisesi'nin bir bölümünde açılmış, burada toplanan ve sergilenen eserler 1930 yılında Yeşil Medrese'ye taşınmıştır. 1972 yılında Müzenin arkeoloji seksiyonu Kültürpark içerisinde yapılan modern binaya "Arkeoloji Müzesi" olarak taşınmış, Yeşil Medrese ise onarıldıktan sonra 1975 yılında "Türk İslâm Eserleri Müzesi" olarak ziyarete açılmıştır. Bursa'da, Müze Müdürlüğüne bağlı olarak hizmet veren altı adet Müze bulunmaktadır.

ARKEOLOJİ MÜZESİ 1904 yılından 1972 yılına kadar Bursa Erkek Lisesi ve Yeşil Medrese'de toplanan arkeolojik eserler, Kültürpark içerisinde yaptırılan Arkeoloji Müzesine taşınmış ve modern bir şekilde teşhir-tanzimi yapılarak, 1972 yılında ziyarete açılmıştır. Halen bu binada hizmet vermektedir. Müzede M.Ö. 3.binden Bizans Devri sonlarına kadar olan dönemde Bithynia ve Mysia bölgelerinde bulunmuş eserler sergilenmektedir.

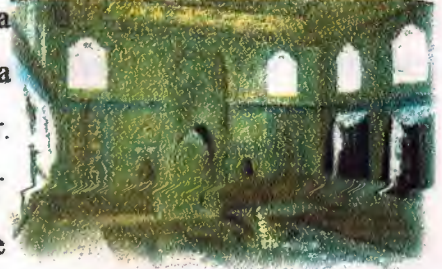
ATATÜRK MÜZESİ Çekirge caddesi üzerinde bulunan binanın 19.yüzyılın sonlarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Köşk bodrum ve çatı katının dışında iki katlıdır. Atatürk'ün Bursa'yı ikinci ziyaretinde (20-24 Ocak 1923) Bursa belediyesi bu binayı Miralay Mehmet Bey'den satın alarak kendisine hediye etmiştir. Bundan sonra Atatürk Bursa'yı ziyaretlerinde bu evde kalmış, 1938 yılından sonra Bursa belediyesi tarafından T.C. Emekli Sandığına satılmış, 6.2.1968 tarihinde Emekli Sandığı Köşkün kullanımını Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğüne devretmiştir. 29 Ekim 1973 tarihinde Cumhuriyet'in 50.yılında müzeye dönüştürülerek ziyarete açılmıştır.

MUDANYA MÜTAREKE EVİ MÜZESİ Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin siyasi alanda kazandığı ilk başarısının göstergesi olan Mudanya Mütarekesi bu evde imzalanmıştır. Mudanya ilçesi merkezinde bulunan ev 19.yüzyıl sonlarına tarihlenmektedir. Rus asıllı Aleksandır Ganyanof'a ait olan ev, daha sonra Mudanyalı iş adamı Hayri İpar tarafından satın alınarak onarılmış ve 1937 yılında Mudanya Belediyesine bağlı bir müzeye dönüştürülmüştür. 1959 yılında ise Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne devredilmiştir. Bodrum ve çatı katının dışında iki katlı olan ahşap evin birinci katında mütarekenin imzalandığı salon ve

açılan Bursa Müzesi 8.4.1930 tarihinde buraya nakledilmiştir. 1955 yılında tamir dolayısıyla ziyarete kapatılmış, yeni teşhir ve tanzim ile 1 Ekim 1956 tarihinde yeniden ziyarete açılmıştır. Son olarak 1972 Mart ayına kadar tekrar onarıma tabi tutulan medrese 22 Kasım 1975 günü Türk-İslâm Eserleri Müzesi olarak bugünkü şekli ile ziyarete açılmıştır. Medrese Türk-İslâm sanatının üstün özelliklerini taşıyan 12.yüzyıldan 19.yüzyıla kadar tarihlendirilmiş çeşitli eserler sergilenmektedir.

YENİŞEHİR ŞEMAKİ EVİ MÜZESİ Bursa'ya 55 km. uzaklıktaki Yenişehir İlçesi merkezinde bulunmaktadır. İran'ın Şemah kasabasından Anadolu'ya gelerek Yenişehir'e yerleşen Şemaki ailesi tarafından tahminen 18.yüzyılda yapılmıştır. İki katlı evin zemin katında taşlık, sağında mutfak ve kiler, solunda iki kışık oda bulunmaktadır. *Mutfak duvarına bitişik ahşap merdivenlerle üst kata çıkılır.*

Bahçeye bakan ön cephe revak şeklinde kemerli bölümlerle dışa açılmaktadır. Solda eyvanlı sofaya açılan bir baş oda, sağda biri büyük, diğeri küçük iki oda bulunmaktadır. Evi süsleyen nebati motifli ve manzara dekorlu kalem işleri 19.yüzyıla aittir. Bahçede bulunduğu söylenen hamam kısmı bugün yoktur.

17. YÜZYIL OSMANLI EVİ MÜZESİ

karşısında bulunan evin yerinde evvelce Sultan II. Murad'ın bir köşkü olduğu sanılmaktadır. Bugünkü ev plan ve süslemeleri bakımından 17. yüzyıl özelliklerini taşımakta olup, Bursa'da halen ayakta kalan en eski ve en güzel evlerden biridir. Bahçe içinde bulunan iki katlı binanın iki kat planı da aynıdır. Bahçeye açılan eyvanlı bir sofa ile eyvana açılan sağda ve solda birer odadan oluşan planda alt kat odaları alçak tavanlı kışık odalardır. Üst katta baş oda diye adlandırılan odada kalem işi bitki ve çiçek motifleriyle süslü şahane ahşap dolap, geometrik süslü ahşap tavan ve altıgen tavan göbeği zarif görünüşleri ile 17. yüzyıl süslemelerinin özelliklerini göstermektedir.

ÇARŞILAR

Kapalı Çarşı:

Üst-Baş alış verişi mi yapacaksınız; ve orta sınıf civarında mısınız? İşte o zaman bu çarşı size ideal. Buradan her türlü ihtiyacınızı giderebilirsiniz...

Uzun Çarşı:

Orta sınıf ve altı iseniz (bu sınıfların ölçüsü ne ise) sizin çarşınız burası. Kapalı Çarşıya uğramanıza gerek yok. Sizin için her şey var burada. Dolaş dolaş dur. Hepsi

birbirinden ucuz! Birde Kapalı Çarşının altı var (alt çarşı diye geçer) orda da ideal fiyatlara, ideal elbiseler bulabilirsiniz.

Okçular Çarşısı:

Bu çarşıda, Uzun çarşı ile aşağı yukarı aynı vasıfları taşımaktadır. Fiyatlar biraz daha aşağıdadır.

Çarşı Pazarı:

Çarşı içinde kurulan bu pazardan haftanın; salı, perşembe ve cumartesi günleri kurulan bu pazardan, en taze yiyecekleri alabilirsiniz. Haftanın her günü kurulu olan çarşı pazarından, hergün her an taze sebze-meyve alabilirsiniz.

İPEK VE KOZAHAN

Yumuşaklığı ve parlaklığıyla yüzyıllardır tercih edilen bir kumaş olan ipek, ipek böceği tırtıllarının ördüğü kozalardan yapılır.

İpek böcekleri yalnızca dut yaprağı yerler. Eskiden Bursa çevresinde, yaprakları bu böceklere yedirilsin diye dut ağaçları yetiştirilirdi. Çünkü tırtıllar büyüdükçe, dut yaprağı bulmak sorun olurmuş.

Eski Bursa evlerinde ipek böceklerine ayrılmış odalar varmış. İpek böceği yetiştirilen evlerde, böceklerin bakılacağı oda acı biber yakılarak tütsülenirmiş. Odaya asılacak kerevet ve tahtalar, nisan yağmurlarında iyice ıslatılmış. Hatta, böceklerin 'pancar kesti' diye adlandırılan bir hastalığa tutulmaması için eve pancar sokulmazmış.

İpek böceği tırtılları gelişimlerini tamamlayınca, kelebek olmak için koza örmeye başlarlar. Sonunda da kendilerini bu incecik ipek ipliklerinden örülmüş kozalarına hapsedip, uykuya dalarlar.

3 kilo ipek böceği kozasından, 2 kilo kadar ham ipek çıkar. İnanılması güç olsa da, her bir kozadan elde edilen ipliğin uzunluğu 800 - 1200 metreyi bulur.

Önceki yıllarda Bursa'da ipek böceği yetiştirmek daha yaygındı. Koza Han koza alım satımının merkezi durumundaydı. Ne yazık ki artık ipek böceği yetiştirenler azaldı ve Bursa'da ipek ticareti sürse de, ipek kumaş üretimi düştü ve yerini ithalat aldı.

Bursa'nın en güzel köşelerinden biri, bence, Koza Han, çünkü özgün ve tarihi yapısı korunmuş, canlı... İçine girdiğiniz zaman ipekli kumaşların büyüüne kapılırsınız. Handaki dükkanların vitrinlerine bakmak bile çok zevklidir. Bir şey almak niyetinde olmasanız bile, bir de bakmışsınız, çok hoşunuza giden bir eşarp veya kravatı almış çıkıyorsunuz...

Koza Han adını ipek böceğinin kozasından almış. Bursa ipekli kumaşlarıyla ünlü, Koza Han ise, Bursa ipekçiliğinin ticaret merkezi. Yüzlerce yıldır ipek ticareti burada yapılmış. Bugün de ipekli kumaş veya ipekli kumaştan yapılmış eşyalar almak için en uygun yer Koza Han.

Bursa'yı bilmeyenler için, Koza Han'ın yerleşiminden biraz bahsetmeliyim. Tarihi kent merkezinde, Heykel semtinde yer alıyor. Bursa Kapalı Çarşı'nın çok yakınında, Ulucami ile Orhan Camii arasındaki geniş alanda bulunuyor. Önündeki geniş meydana, fiskiyeli havuzlar ve kafeler var. Hanın bu meydana açılan kapısı güneye bakıyor. Buradan hana girince, kendinizi üst katta bulursunuz. Girin ve dolaşın... Ama alt kattaki kuzey kapısından çıkmayı unutmayın çünkü bu taç kapının büyük taşın kabartma süsleri görülmeye değer. Kuzey kapısı da Kapalı Çarşı'nın çıkışındaki sokağa açılır. Buradan sola dönüp, Kapalı Çarşı'yı gezebilirsiniz. Hanın ayrıca avludan depolara ve Orhan Camii'ne açılan iki kapısı daha var.

1491 yılında kervansaray olarak inşa edilmiş. Devrin sultanı 2. Beyazıt Koza Han'ı İstanbul'daki cami ve medresesine gelir sağlamak amacıyla yaptırmış. Mimarı Abdul-ulâ bin Pulad Şah, inşaat emini Sücca bin Karaca'ymış.

Bu tarihi han ya da kervansaray kare biçiminde, iki katlı bir yapı. Üst katta 50, alt katta 45 olmak üzere 95 odası var. Bugün bu odalarda genellikle ipekli eşyalar satan dükkanlar veya firmaların yazıhaneleri bulunuyor. Yüzlerce yıldır kullanılmasına rağmen, pırlıl pırlıl, göz alıcı, bence en modern ve büyük alışveriş merkezleriyle yarışabilecek kadar hoş bir yer.

Hanın ortasında geniş bir avlu var. Sıcak yaz günlerinde, bu avludaki çay bahçelerinde, ağaçların gölgesinde oturup Uludağ gazozu veya çay içerken, handaki insanların koşuşturmasını izlemek çok hoşuma gider. Bursa'ya gelince, siz de bunu denemelisiniz...

Avlunun ortasındaki tarihi mescid, ibadete açık. Mescid sekiz yüzlü, sekiz köşesinde bir de ortasında ayaklar var, bunların üzerinde durmakta. Alt kısmı şadırvan şeklinde, üstü kurşun kaplı bir kubbe ile örtülü. Hâlâ bütün güzelliğini koruyor ve Koza Han denince akla ilk gelen görüntülerden biri...

Tabii ki en güzeli, Bursa'yı ve Koza Han'ı görmeniz; burada dolaşmanın, alışveriş yapmanın, sıcak bir yaz günü avlusunda gazoz içip serinlemenin keyfine varmanız... Ama eğer şu anda Bursa'ya gelemiyorsanız üzülmeyin. Bu siteyi size hem Koza Han'ın güzelliğini tanıtmak, hem de burada alışveriş yapmanıza olanak sağlamak için hazırladık. Ne yazık ki size bir bardak sıcak çay veya bir soğuk Uludağ gazozu ikram edemiyoruz ama o da borcumuz olsun... Bursa'ya gelince, bize uğramayı unutmayın.

Koza Han'da alışveriş yapmak için Bursa'ya gelemiyorsanız, Internet'te de bunu gerçekleştirebilirsiniz.

Koza Han'dan özellikle ipek eşarp, fular, kravat, kumaş alabilirsiniz. Ayrıca çok zevkli ve otantik ev tekstili örnekleri bulmanız da olası.

Alışveriş yapmanız için gereken tek şey, aşağıdaki Koza Han planından seçeceğiniz dükkanın üzerine tıklayarak, içine girmek ve beğendiğiniz malları alışveriş sepetinize atmak.

TARİHİ YERLER

CUMALIKIZIK

Oğuzların Yıldızhanoglu Kızık Boyunun Uludağ'ın kuzeye bakan yamaçlarında kurduğu 7 köyden biri olan 700 yıllık Cumalıkızık köyü 190'ı halen kullanılan 265 tarihi evi, ulu kestane ağaçları ve tümüyle bir müze görünümündedir.

Eski çobanevinin konukevi, esli muhtarlık binasının sanatevi olarak düzenlendiği köyde 1992 yılında bir de Etnografya Müzesi açılmıştır.

İZNİK

Antik adı Nicea olan İznik Btinya bölgesinin en önemli merkezlerindendir. Selçuklu ve Osmanlı döneminde de önemini sürdürmüştür. Günümüzde önemli bir açık hava müzesi niteliğindedir.

Düzgün bir planı olan kente, dört ayrı kapıdan girilmekte. Dört ayrı yöreden gelen yollar, merkezde birleşmektedir.

İznik'in surları kenti tümüyle çevrelemektedir. İki sıradan oluşan sur duvarları kesme taş ve tuğladandır. Çok sayıda kare ve yuvarlak burçlarla desteklenmiştir. 4.427 m. uzunluğundaki surlarda Romalıları anlatan yazıt ve kabartmalar vardır. Yıkılan kısımları onarılmaktadır. Dört ana giriş kapısı ve 12 tali kapıdan oluşur.

Kentin güneybatısında, surlara uzaklığı 90 m olan Roma Tiyatrosu bulunur. 65 m uzunlupunda ve 55 m genişliğindedir. Düz bir alana kurulduğundan, oturma yerleri tonozlu 19 galeri taşımaktadır. Oturma yerlerinde bulunan kesme taşların bir bölümü İznik surlarında bulunmuştur.

BURSA'DA OSMANLI MİMARİSİ

Bursa'ya gönül verenler için A.H. Tanpınar'ı hatırlamadan bu şehre ilişkin bir şeyler söylemek hemen hemen imkânsız gibidir. Tanpınar, mimar ya da sanat tarihçisi olmamasına rağmen insanları, şehirleri ve geçmiş zamanı derinden kavrayan duyarlılığı ile birçoğumuzun göremediğini görebilmiş, sezgilerini kültür tarihinin çerçevesine oturtabilmiştir. Ünlü "Beş Şehir"inde, Bursa'ya ayırdığı ve her satırında bu şehre aşık olduğu hissedilen bölüm, ilk Osmanlı başkentinin temel özelliğini vurgulayan şu satırlar ile başlar:

"Şimdiye kadar gördüğüm şehirler içinde Bursa kadar muayyen bir devrin malı olan bir başkasını hatırlamıyorum. Fetihten 1453 senesine kadar geçen 130 sene sade baştanbaşa ve iliklerine kadar bir Türk şehri olmasına yetmemiş, aynı zamanda onun manevi çehresini gelecek zaman için hiç değişmeyecek şekilde tespit etmiştir. Uğradığı değişiklikler, felaketler ve ihmaller, kaydettiği ileri ve mesut merhaleler ne olursa olsun o, hep bu ilk kuruluş çağının havasını saklar, onun arkasından bizimle konuşur, onun şiirini teneffüs eder. Bu devir haddi zatında bir mucize, bir kahramanlık ve ruhaniyet devri olduğu için, Bursa, Türk ruhunun en halis ölçülerine kendiliğinden sahiptir, denebilir. Bu hakikati gayet iyi gören ve anlayan Evliya Çelebi, Bursa'dan bahsederken 'ruhaniyetli bir şehirdir' der."

Gerçekten de, Türklerin eline geçirdiği 1326 yılında, henüz bir Anadolu Türkmen Beyliği düzeyinde olan Osmanlı Devleti'nin ilk "payitahtı", bir yandan söz konusu siyasi kuruluşun beylikten imparatorluğa doğru gelişen çizgisinin hareket noktası olmuş, buna paralel olarak da kültür ve sanat tarihimizde Anadolu - merkezli Selçuklu ve Beylikler devirleri Türk kimliğinin çok uluslu Osmanlı kimliğine dönüştüğü bir pota görevini üstlenmiştir. Bu arada mimarlık tarihimizdeki yeri açısından Bursa'ya baktığımızda bu şehrin, Osmanlı mimarisinin ilk üslup arayışlarını ve tereddütlerini yaşadığı, farklı kültür coğrafyalarından kaynaklanan çeşitli etkileri kabullendiği, bunları özümseyerek icat ettiği yeni terkipleri, daha sonraki dönemlerde göremediğimiz bir heyecan ile - yine Tanpınar'ın tabiriyle "fetih günlerinin saf neşesi" içinde gerçekleştirdiği bir tür laboratuvar olduğunu fark ederiz. Türk mimarisi tarihinin zaman ve mekân bakımından en geniş aşaması olan, ayrıca özellikle Fatih devrinden itibaren Türkler'in yanısıra "pax ottomana" (Osmanlı tipi barış) içinde yaşayan diğer birçok kavmin de ortak malı olan Osmanlı mimarisi ilk önemli eserlerini Orhan Gazi devrinde Bursa ve yakın çevresinde vermiş, bu şehir kendisinden sonra başkent sıfatını kazanan Edirne'de, II. Murad'ın 1437 - 1447 yılları arasında, merkezi planlı selâtin camilerinin ilk örneği olan ve Koca Sinan'ın ilginç bir rastlantı sonucunda yine Edirne'deki Selimiye Cami ile en üst düzeye taşıyacağı klasik üslup döneminin kapısını açan Üç Şerefeli Camii inşa ettirmesine kadar Osmanlı mimarisindeki gelişmelerin yönlendiricisi olmuştur. Bir başka deyimle, bir yandan Osmanlı mimarisinin, 1326'yı izleyen bir yüzyıllık süre zarfında Bursa başta olmak üzere, Anadolu ve Rumeli topraklarında gerçekleştirdiği birikim, diğer taraftan aynı dönemde, coğrafi konumları ve bunun sağladığı açılım imkânları sayesinde diğer bazı Batı Anadolu beyliklerinde özellikle Aydınoğlu ve Saruhanoğlu topraklarında ortaya çıkan cesur ve özgün atılımlar Edirne' de Üç Şerefeli Cami ile Türk mimarisinin en özgün ve güçlü sentezinde düğümlenmiştir. Orhan Gazi'nin, şehri fethetmesini müteakip başlattığı yoğun imar faaliyeti II. Murad'ın 1426 tarihli Muradiye Külliyesi'ne kadar aynı yoğunlukta

devam etmekte, bu tarihten sonra kuruluşu XVI. yüzyıl sonlarına ait olmakla birlikte XIX. yüzyılda tamamen yenilenen Emir Sultan Külliyesi dışında Bursa' da geniş kapsamlı mimari uygulamaya rastlanmamaktadır. Çelebi Sultan Mehmed'in Ankara Meydan Muharebesi ile dağılan Osmanlı Devleti'ni kısa bir süre sonra tekrar toparlanmasından sonra, II. Murad devrinde Anadolu'da ve Balkanlar'da tekrar hızla büyümeye başlayan devletin, siyasi hayatta olduğu gibi kültür hayatında da ağırlık merkezini Bursa'dan Edirne'ye kaydırıldığı hissedilir. Adı geçen padişahın, Bursa ve Edirne'de inşa ettirdiği Muradiye camilerin, Bursa'da 1339 - 1340 tarihli Orhan Gazi Camii'nin getirdiği yeniliklere pek birşey katmamasına karşılık, Osmanlı mimarisinde yepyeni bir çıkış açan Üç Şerefeli Camii Edirne'de inşa ettirmesi, Bursa'nın elindeki meşafenin artık Edirne'ye geçmiş bulunduğunu kanıtlamakta, yakın bir gelecekte İstanbul'u fethederek kendine başkent edinecek olan Osmanlı'nın gözünde, İstanbul yolu üzerindeki Edirne'nin artık daha fazla önem taşımaya başladığını göstermektedir. Sonuçta Bursa'da bulunan mimari eserlerin incelenmesi erken dönem Osmanlı mimarisinin gelişme çizgisindeki belli başlı durakları izlemeyi, ayrıca Fatih devrinden Cumhuriyet'e kadar İstanbul merkezli olarak ömrünü devam ettirecek olan Osmanlı mimarisini diğer Türk mimari üsluplarından farklı kılan bazı temel özelliklerini tesbit etmeyi mümkün kılmaktadır.

CAMİLER VE MESCİTLER

Bursa ilinde bulunan camiler ve mescitleri, tasarımlarına göre, yalından gelişmişe doğru şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

Çatılı camiler ve mescitler: İstanbul mescitlerinin büyük çoğunluğunda kâgir duvarlı ve kırma çatılı tasarımın kullanılmış olmasına karşılık Bursa'daki mescitlerde kare planlı ve tek kubbeli tasarım tercih edilmiştir. Yine de bu şehirde duvarları moloz taş, almalı veya

hıms örgülü, üstleri kırma çatı ile örtülü mütevazı mahalle mescitlerine rastlanır.

Tek kubbeli camiler ve mescitler: Çoğunlukla mahalle ölçeğinde tasarlanmış ufak boyutlu camilerde ve mescitlerde, bazen de İznik'teki Yeşil Cami gibi daha geniş kapsamlı camilerde uygulanan bu şemanın kökeninde XIII. yüzyılın Selçuklu mescitleri yatar. Günümüzde hemen hepsi cami olarak kullanılan bu tür yapıların önemli bir kesimi

başlangıçta mescit olarak tasarlanmış, daha sonra içlerine minber eklenmek ve vakfiyelerinin kapsamı genişletilmek suretiyle camiye dönüştürülmüştür. Söz konusu yapılar kare planlı ve kubbeli bir harim ile bunun girişindeki son cemaat yeri revağından meydana gelmekte, minare ise bu iki bölümü ayıran duvarın doğu veya batı ucunda yer almaktadır. Kubbeye geçiş prizmatik üçgenler kuşağı, pandantifler veya tromplar ile gerçekleştirilmiştir.

Bursa'nın fethedildiği yıl (1326) Hisar semtinde inşa ettirilen Alâeddin Bey Camii, bu cami tipinin en eski örneğidir. Osmanlı döneminde kendi türünün ilk örneği olan son cemaat revağının tuğladan sivri kemerleri devşirme sütun başlıklarına oturmaktadır. Bursa'da özellikle XV. yüzyılın ikinci yarısında, birbirine benzeyen, bu şehre özgü bir mescit tipi ortaya çıkmıştır. Kare planlı ve kubbeli bu yapıların ortak özellikleri, üç birimli, yanlardan kapalı ve geometrik tuğla - taş bezemeli bir kalkan duvarına sahip son cemaat yerleridir. Sitti Hatun Mescidi ile Tuzpazarı Mescidi Fatih döneminden iki örnek olarak zikredilebilir.

Bursa'nın doğu kesiminde, şehre hakim bir mevkide yer alan Emir Sultan Cami ve Külliyesi, Yıldırım Bayezid döneminde, 1391'de Buhara'dan gelerek Bursa'ya yerleşen "Emir Sultan" lakaplı Seyyid Muhammed Şemseddin Buharî'nin (ö. 1429) adını taşımakta ve türbesini barındırmaktadır. Zamanın ileri gelen bilginlerinden ve sufilerinden olan Emir Sultan Kübreviyye tarikatının Nurbahşiyye kolundadır. Zamanında önemli bir tarikat külliyesi olan bu topluluğun merkezindeki cami, Yıldırım Bayezid'in kızı ve Emir Sultan'ın eşi olan Hundi Fatma Hatun tarafından XV. yüzyılın ilk yarısında inşa ettirilmiş, 1795 - 1796 depreminde harap olmuş ve III. Selim tarafından 1804 - 1805'te yeni baştan yaptırılmıştır. Bursa'daki tek kubbeli camilerin en büyüğü olan yapının harimi, tromplu ve yuvarlak kasnaklı bir kubbe ile örtülüdür. Tromp kemerlerini taşıyan duvar payeleri cepheleri hareketlendirmekte, alt kesimi kesme taş örgü, üst kesimi almaşık örgü ile işlenmiş olan cephelerin ekseninde yer alan ve Bizans yapılarında olduğu gibi, saçak hattından yukarı taşan kemerler caminin inşaatında Rum asıllı kalfaların çalıştığını düşündürmektedir. Elli küsür pencere ile aydınlanan harimin kuzeybatı ve kuzeydoğu köşelerinde yükselen, kesme taş örgülü minarelerin kare tabanlı kaideleri beden duvarlarının üst hizasına kadar devam etmekte, silindir biçimindeki gövdeler doğrudan bu kaideleri oturmaktadır. Enine dikdörtgen planlı şadırvan avlusunu kuşatan revağın bağdadî sıvalı kaş kemerleri ile yanı şekilde bağdadî sıvalı aynalı tonozları 1868 - 1869'da Abdülaziz tarafından yaptırılmıştır. Avlunun kuzeyinde, mihrap ekseninde, aynı yıl yenilenmiş olan Emir Sultan Türbesi yükselir.

ULU CAMİİ

Yıldırım Beyazid tarafından 1396-1400 yılları arasında yaptırılmıştır. Çok kubbeli Osmanlı camilerinin ilki ve anıtsal olanıdır. On iki büyük dört köşeli paye üzerine oturan 20

kubbesi olup, ortadaki kubbenin altında şadırvanın on altı köşeli havuzu ve üç saçaklı fıskiyesi ile şahane bir görünümü vardır. Sekiz sıra stalaktitli nişi ve köşe sütuncukları olan mihrap 1572 yılında yapılmış olup 1904 yılında tamir görmüştür.

Rumi ve Palmetlerle işlenmiş olan geçme panolar, geometrik korkuluk şebekeleri, ön cephedeki kitabe ve şebekeli tacı ile ceviz minber Antepli Hacı Mehmed'in bir şaheseri olup Selçuklu minberlerinden geçişi gösterir. Minber kapısı üzerindeki kitabe aynı zamanda caminin bitiş tarihini 802 H.(1399-1400) göstermektedir. Mimarisi, ahşap işçiliği ve içindeki yazı sanatları bakımından Ulu Camii'nin Bursa eserleri arasında ayrı bir yeri vardır.

EMİR SULTAN CAMİİ

Emir Sultan'ın (1366-1429) asıl adı; "El-seyyid Şemseddin Mehmed bin Ali el-Hüseyin el-Buhari" dir. Ünlü bir bilgin olan Emir Sultan 1391 yılında Bursa'ya gelmiş; ve Yıldırım Beyazid'in kızı Hundi Fatma Hatun ile evlenmiştir. Cami ve türbe, karısı tarafından Sultan II. Murad devrinde yapılmıştır.

BURSA YEŞİL CAMİİ

Sultan I. Mehmed (Çelebi) tarafından yaptırılan ve Yeşil Külliyesi içinde yer alan camii 1414-1424 yılları arasında on yılda tamamlanabilmiştir. Bursa'daki tek T planlı camilerin en zengin örneğidir. Tamamen kesme taş ve mermer ile inşa edilen caminin zengin süslemeler ve yazılarla kaplı stalaktitli mermer portalı taş işçiliği bakımından Osmanlı sanatının bir şaheseridir. Pencerelede de aynı mermer işçilik görülür. Beş bölümlü olarak düşünüleni son cemaat yeri sadece konsolları atılmış halde bırakılmıştır. Minareler devrinin eseri olmayıp daha sonradan yapılmıştır. Portalin üzerinde Mimar Hacı İvaz Paşa'nın 1419 yılında caminin bittiğini bildiren kitabesi vardır. Süslemeleri ise 1424 yılında II. Murad tarafından tamamlanmıştır.

TÜRBELER

Bursa'da bulunan türbeler, Osmanlı mimarisinde, Orhan Gazi döneminden Tanzimat dönemine kadar uzayan beş asırlık bir zaman dilimi içinde bu yapı türünün gelişimini yansıtmaktadır. Özellikle Bursa, kuruluş dönemi Osmanlı padişahlarına, devlet adamlarına ve velilerine ait çok sayıda türbeye sahip olması ile ünlüdür. Ayrıca bu şehirdeki Muradiye Külliyesi, Semerkant'taki Şah Zinde ve İstanbul'daki Eyüp Sultan ile birlikte, Türk İslâm dünyasının sayılı türbe topluluklarından birisini bünyesinde toplar.

Muradiye türbelerinin en eskisi, külliyenin banisi olan II. Murad'a (ö. 1451) diğerlerinin çoğu XV. yüzyılın ikinci yarısı ile XVI. yüzyılın başlarına (Fatih ve II. Bayezid devirlerine) aittir. Osmanlı tarihinin bahtsız şehzadelerinden, Fatih'in, 1454 de sürgünde (Napoli'de) ölen oğlu Cem Sultan ile Kanunî'nin 1553'te Konya / Karapınar'da öldürttüğü oğlu

Şehzade Mustafa da burada gömülüdür. Her ikisi de halk tarafından sevilen ve ölümleri kamuoyunda olumsuz yankılara yol açan bu şehzadelerin başkent İstanbul yerine Bursa'da gömülmeleri manidardır.

Asırlık çınarların gölgelendirdiği, fıskiye havuzlardan su seslerinin yayıldığı, "asûde" bir bahçenin içinde, katı bir geometriye uymaksızın dağılmış bulunan irili ufaklı Muradiye Türbeleri, "derviş meşrepli" Osmanlı mimarisinin, diğer kültür ortamlarında hemen daima ürkütücü ve soğuk olan mezar mimarisine giydirmeyi başardığı huzur verici kisvelerin şüphesiz en güzelidir.

Bu arada dikkati çeken bir husus da, Bursa'daki Yeşil Türbe dışında, bu yapıların hemen hiçbirisinde Selçuklu dönemi kümbetlerinde gözlenen kriptâ (mumyalık) katının bulunmaması, başka bir deyimle İslâm öncesi Türk geleneklerine bağlanan, Orta Asya kökenli kümbet geleneğinin Selçuklu hanedanının ve kültürünün çöküşünden sonra, XIV. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren, özellikle Osmanlı topraklarında terk edilmiş olmasıdır. Bursa türbeleri, tasarımları açısından da "açık türbeler / kapalı türbeler" olarak iki ana grupta incelenebilir.

CEM SULTAN TÜRBE

Cem Sultan II. Mehmed'in (Fatih) küçük oğludur. (1459-1495) 18 gün hükümdarlık yapmış adına para bastırmış ve ağabeyi II.Beyazid ile aralarında geçen taht kavgaları sonucu Anadolu'yu terk etmiştir. Avrupa'da uzun yıllar rehin tutulan Cem Sultan 1495 yılında İtalya'da ölmüş, naaşı 1499'da Bursa'ya getirilerek bu türbeye gömülmüştür.

YEŞİL TÜRBE

1414-1421 yılları arasında yapılmış olan türbede Osmanlı Padişahlarının beşincisi olan I.Mehmed (Çelebi) yatmaktadır (1387-1421) Yıldırım Beyazid'in oğlu olan Sultan I.Mehmed taht kavgasından sonra Osmanlı birliğini tekrar sağlamış ve devletin ikinci kurucusu olmuştur. Ölümünden 40 gün sonra naaşı Edirne'den Bursa'ya getirilmiş ve kendi yaptığı türbesine gömülmüştür. Yeşil külliyesi içinde yer alan türbe sekiz köşeli planlı ve alt kattaki mezar odası ile Selçuklu türbelerinin devamı görünümündedir.

Türbede renkli sır ve mozaik çini teknikleri ile aynı camide olduğu gibi muhteşem çini sanatı görülmektedir. Dış cepheler firuze renkli levha çinilerle kaplıdır. Palmet şeklindeki süslemelerle taçlanan şahane mihrap ve lahit tamamen çinilerle kaplıdır.

Osman ve Orhan Gazi Türbeleri

Osmanlı Devleti'nin ilk kurucuları Osman ve Orhan Beylerin Bursa'da bugün görülen türbeleri, çok yakın tarihlerde yapılmış binalardır. Bunların Bursa'yı 1855'te harap eden depremde tamir kabul etmeyecek surette yıkıldıkları ve bu tarihten sonra, ilk binalarının tamamen ortadan kaldırılmalarından sonra şimdiki şekilleri ile yapıldıkları bilinir. Bu hususta

bilinen diğerk bir nokta da bu türbelerin aslında Bursa'nın fethinden önceki devre ait çok eski bir veya birkaç Bizans yapısından istifade etmek suretiyle uzun yüzyıllar kullanılmış olduklarıdır.

Bursa'nın Türkler tarafından

fethedilebilmesinin pek çabuk olmadığı, I. Orhan Bey tarafından yapılan uzun muhasaranın sonucunu Osman Bey'in iştıyakla beklediğı ve hatta ona vasiyetinde Aşıkpaşazade'nin ifadesine göre: "Oğul, ben öldüğüm vaktin beni

Bursa'da şol Gümüşlü Kubbe'nin altında koyasın." dediğı bilinir. Gümüşlü Kubbe, Bursa'nın yüksekçe bir yerinde uzaklardan görülen kubbesi kurşun kaplı olduğundan güneş altında uzaklardan parıltısı fark edilen bir Bizans yapısı idi. Mehmet Neşri'nin 1492 (H. 898)'de tamamlanan Kitab-ı Cihannümâ'sında bu husus açıkça teyit edilir:

"Osman Gazi, oğlu Orhan'a vasiyet etti kim, ben vefat idicek, beni Bursa'da şol gümüşlü kubbenin altında koyasın didi, ol vakit kâfirler manastırı yeni örtmüşlerdi., gümüş gibi yalabırdı, ıraktan gören gümüş sanırdı." Mahmud oğlu Hasan'ın Cam-ı Cem Ayini'nde ise mezarının Bursa'daki imaretinde olduğu bildirilmektedir.

1325 - 1349 yılları arasında Anadolu'yu dolaşan Arap seyyahı İbni Batuta da Orhan Gazi zamanında Bursa'ya uğramış ve seyahatnamesinde Osman Gazi türbesinden kısaca bahsetmiştir. İbni Batuta, Bursa'ya Orhan Gazi zamanında gelmiştir. Orhan Bey hakkında izahat verdikten sonra: "Babası Bursa şehrini Rumilerin elinden almıştır ve kabri Bursa'nın mescidindedir. Bu mescid Mesihiler'in kilisesi idi ve sonradan mescide tebdil edilmişti." cümlesi ile ifade eder. İbni Batuta, Bursa'ya geldiğinde burası fethedileli henüz pek az yıl geçmiş olduğuna göre bu husustaki kaydını ciddi bir delil olarak kabul edebiliriz.

Divan defterlerinden çıkarılan bir kayda göre 1576'da (H. 984) Orhan Camii'nin genişletilmesi, Osman Gazi Türbesi'nin ise tamirine ihtiyaç görüldüğü hususunda vâki müracaat üzerine, camiin genişletilmesi türbenin ise iyi bir şekilde tamirinin uygun olacağı Bursa kadısına bildirilmiştir. Ancak burada hangi Orhan Camii'nin kastedildiğı pek anlaşılamamaktadır. Her ne kadar: "Bursa'daki vâki olan Sultan Orhan Camii Şerifi, şehrin

ortasında olup cemaati kesire cem olup lâkin camii şerifi küçük olmakla..." denilmekte ise de bundan hisarda Osman ve Orhan beylerin türbelerinin yanındaki camiinin mi yoksa aşağıda çarşıda, Ulu Cami sırasındaki Orhan Camii'nin mi kastedildiği pek açık bilinmemektedir.

1573 - 1578 yıllarında İstanbul'da elçi David Ungnad'ın özel papazı olan Stephan Gerlanch'ın Bursa'yı ziyaret ettiği bilinir. Göremediğimiz bu kitapta sadece Orhan Türbesi yerindeki kilisenin loannes (Yahya) adına yapılmış bir bina olduğu ifade edildiğini öğrenmek kabil olmuştur.

Bursa'yı 1588'de ziyaret eden Reinhold Lubenau, Rumlardan kalma bir binada yatan Orhan Gazi'nin yanında ayrıca karısı ve 14 cariyesinin (?) kabirlerinin olduğunu yazdıktan sonra aynı türbede korkut ve Musa Çelebilerin kabirlerinin bulunduğunu bildirir. Lubenau burada ayrıca duvarda kopyasını verdiği bir Grek kitâbesi parçası da görmüştür. Maalesef seyyah buradaki davul hakkında izahat vermeyi binaya tercih etmiştir. Fakat bu eski Bizans kilisesi yanında başka bir şapel olduğunu ve Osman Gazi'nin de burada yattığını bildiren Lubenau, karısı, bir oğlu ve 26 kadın ile çocuğun ve Orhan'ın oğlu İbrahim'in kabirlerinin bu türbede olduğunu işaret eder.

Ekseri hallerde ziyaret ettiği binalar hakkında dikkate değer bilgiler veren Evliya Çelebi, 1640 (H. 1050) Muharrem'inde Bursa'yı dolaşmış olmasına rağmen, "Ziyaret-i Osman Han Gazi" hakkında istifadeli bir müşahede ortaya koymadığı gibi Orhan Gazi hakkında da "İçkale camiinde ber kabr-i pürnurda medfundur" demekle yetinir. Bursa'ya dair hatıralarının başka bir yerinde Evliya Çelebi, Orhan Camii'nden de pek kısa olarak bahseder; "Her bir kenarı 110 ayak uzunluğunda olan bu camiin bir tabaka minaresi vardır ve Orhan Gazi burada medfundur. Bu cümleden de Evliya Çelebi'nin şehrin içindeki tabhaneli camiiden değil, kale içindekinden bahsettiği anlaşılır. Çünkü türbe bunun yanındadır."

1674 - 1675 yıllarında İstanbul ve Anadolu'nun bir kısmını gezen Lyon'lu hekim Jacop Spon ile tabiiyeci Gorges Wheler, Bursa'yı ziyaret ettiklerinde Orhan Türbesi ile de meşgul olmuşlardır. Bu seyyahların ifadesine göre "eski Başkilise görülmeye değer bir bina olup güzel bir yapıdır. İçi dikkat çekici ve itinalı bir suretle işlenmiş mermerler ile kaplıdır. Bir Yunan haçı biçiminde olan kare binanın ortasındaki kubbe dört paye tarafından taşınmaktadır. Bunlar Bursa'nın muhasarası sırasında devrildiğinden sonra Türkler tarafından tamir olunmuşlar, ancak öyle ki payelerin zarif başlıkları kaide olarak kullanılmıştır. Yani onların her şeyi tersine çeviren Hristiyanlık üzerine tahakkümlerin mücessem bir örneğini teşkil ederler. Böylece bu kutsal yer Bursa fâtihi ve Türklerin ikinci hükümdarı (Orhanes)'ın türbesi olmuştur. Bunun bitişiğinde ise Bayezid'in çocuklarının türbesi vardır." Bu seyyahlar

türbe olmuş kilisenin apsis kısmında gördükleri rahiplerin oturmasına mahsus kademeler (synthronos) hakkında uzun uzadıya izahat verir.

Hemen hemen bir yüzyıl sonra Bursa'ya uğrayan İngiliz seyyahı Richard Pococke ise daha etraflı bir şekilde burasını anlatır: "Orhan ve çocukları Hisar'da bulunan eski bir kilisede yatmaktadır. Bu kilisenin içi değerli mermerlerle kaplı olup zemini de mozaikler ile döşelidir. Pek büyük ve hiç de güzel olmayan bu kilise camiye çevrilmiştir. Girişinde mermerden iki kalın sütun vardır. Binanın ucunda sunak kısmında ise dört sütun vardır ki Türkler bunlara ilişmemişlerdir. Bu sunak kısmı mermer kaplı olmasına rağmen hiçbir zaman güzel olmamıştır. Taşının rengi kirli ve beyaz ve yer yer damarlıdır. Apsis dört basamaklı bir eşikle ayrılmış olarak hâlâ durmaktadır. Camiin holünde yabancılara Orhan'a ait olduğu söylenen ve alelade davullardan üç misli daha büyük bir davul gösteriyorlar... Sultan'ın tespihi de aynı yerindedir... Batı cihetinde Osman'a izafe edilen türbe bulunmamaktadır. Bazıları Bayezid'in çocuklarının da onun yanında gömülü olduğunu söylüyor ise de ben mezarlarını göremedim."

Bursa'ya 19 Mayıs 1779'da gelen İtalyan rahibi Dominico Sestini ise aynı yapılar hakkında daha da etraflı bilgiler verir: "Orada Orhan Camii'ni de gördük: Bu döşemesi harikulâde bir mozaik ile bezenmiş üç nefli bir eski Rum kilisesi idi. İç duvarları cilalı mermer levhaları ile kaplanmıştı. Mimarisini bir çeşit hayli sade Grek gotiğidir. Apsis kısmında ve sunağın gerisinde yarım dairevi şekilde sıralanan beş dizi kademe görülür. Genel bir inanışa göre bu Rum kilisesini camiye çevirten ve onu Türk zevkine uygun şekilde yeniden yaptıran Orhan'dır. Kendisi de karısı ve çocukları ile oraya gömülmüştür. Holün esas kapısından girildiğinde tam karşıda, girişe asılı olarak Orhan'ın davulu ve tespihi görülür. (Bunlar hakkında uzun tafsilat verir.) Bu hükümdarın kutsal hatıralarını da bize gösterdiler. Bu hatıralar bir sarık ile bir kaftandan ibarettir. Fakat kanaatime göre bunlar pek yeni olsa gerek. Kaftan en fazla 60 yıllık sarık ise daha da yeni gözüküyor. Burada ayrıca 40 - 50 kitap ihtiva eden kütüphanesi de var. Aslında bir manastır olduğu söylenen bu eski kilisenin esas kapısı bugün örülmüş olup buraya Türk usulünde bir mihrap yapılmıştır. Bu camiye manastır da deniliyor. Camiden çıkarak yuvarlak bir şapale geçtik. Bu da hemen hemen aynı bina topluluğu içinde olup üstü güzel bir kubbe ile örtülüdür. Orhan'ın babası ile onun zevce ve çocuklarının mezarlarını ihtiva etmektedir. Bu şapel çok dikkat çekici olup muhteşem bir şekilde tezyin olunmuştur. Bu şapelden başka bir şapale geçilmektedir ki evvelce Bursa muhafızı olan Arthus'un gömülü olduğu söyleniyor..."

İstanbul ve Bursa'yı 1795'te dolaşan İngiliz elçiliği papazı Jacques Dallaway de bu türbeleri gördüğünü kaydeder. Eskiden şehrin metropolitik kilisesi olduğu tahmin edilen, fakat daha yakın bir ihtimal ile camiye çevrilen büyük bir manastırın kilisesi olan Orhan'ın

türbesini görmeye gittik. Türkler buraya hâlâ manastırın bozulmuş şekli olan Manystere olarak adlandırıyorlar. Bu yapı Bizans mimarisinin oldukça iyi bir örneğini teşkil etmektedir. Ayaklar porfir ve yeşil somakidendir. Duvarları kaplayan mermerlerin bazıları hafifçe zedelenmiştir. Mozaik döşeme alternatif olarak porfir ve sarı taşlardan dört köşeler halindedir.

Osman ve Orhan Gazilerin türbeleri ile birlikte yakınlarındaki Orhan Camii, ilk büyük tahribi 1 Şaban 1216 H. yani Kasım 1801'de vukua gelen Bursa'nın üçte ikisini kül eden korkunç yangında görmüştür. Hisar Camii ile birlikte yanan türbelerin bu yangına gelinceye kadar kubbelerinin gümüş kaplı olduğuna dair bir kaydı doğru olarak kabule imkân yoktur. Bu büyük yangında türbelerin içlerindeki hatıralar ve bütün mefruşat mahvolmuş ve hatta belki de binaları dahi hayli zarar görmüştür. Avusturya elçilik tercümanı ve tanınmış tarihçi Joseph Von Hammer, 1804'te Bursa'yı ziyaret ettiğinde Orhan Camii'ni kapalı bulmuştur. Hammer'e göre Osman Gazi "...zevcesi ve çocukları ile Bursa'nın fethinden sonra camii haline getirilen Rum başkilisesinde yatmaktadır. Dışları kireçle badanalı kırk kadar sanduka türbeyi doldurmaktadır. Bir türbe haline getirilmiş olan bu çok güzel kilise simetrik bir tertibe göre sıralanan mermer levhalar ile kaplıdır. Eski sunak yarım yuvarlağında dört mermer basamak yükselmektedir. Girişi belirten altı yeşil somaki sütun hâlâ yerlerinde duruyorlar. Bema kısmı ve sütunlarla takviye edilmiş olan bütün pencereler örülüdür. Asrın başında bütün Bursa'yı mahveden yangın pek büyük tahribat yapmaksızın bu kiliseyi de harap etmiştir. Osman Gazi'ninki müstesna olmak üzere diğer bütün kabirler çok iyi durumda kalmıştır. Yalnız Osman Gazi'nin sandukasının düşen sıvaları ve çatlakları nerede ise Osmanlılığın kurucusunun kemiklerini ortaya serecek haldedir. (Tesbih ve davul hakkında bazı satırlardan sonra...) Türbeye, sahiden anahtarı kaybolduğundan veya zahiren öyle denildiğinden bir merdivenle tırmanarak pencereden girebildik." Öyle anlaşıyor ki henüz mesleğinin başlangıcında olan Hammer bir hataya düşerek Osman Türbesi diye Orhan Türbesi'ni anlatmaktadır.

Nitekim Orhan Türbesi'nden bahsederken yazdıkları böyle bir hata olduğunu doğrular. "Orhan'ın kardeşi Alâü'd-din ve oğlu Süleyman ile zevce ve çocuklarının kabirleri ise sekiz köşeli bir türbede bulunmaktadır. Bu eski bir kilise olan Osman Türbesi'nin yanında inşa edilmiştir. Sekiz köşeli olan bu türbenin içinde 17 sanduka vardır. Binanın holünde de ayrıca 17 sanduka daha vardır. Burada da Orhan'ın yangından kurtulan fakat kemirdiği tesbihi bulunmaktadır. Yatanların adları yazılı olmadığından ancak rivayetler sayesinde Osman, Orhan Alaü'd-din ve Süleyman'ın kabirleri belirtilmekte diğerleri için ise kesin bir şey söylenemez."

W. J. Hamilton, 24 Mart 1835'te Bursa'ya uğradığında pek kısa olarak bu türbelerden bahseder. "Davout manastırı camiinin" evvelce bir kilise olduğunu bildirdikten sonra ufak ve mimari bakımdan dikkate değer tarafı olmayan burada Orhan'ın türbesinin bulunmasını tek önemli husus olarak kaydeder. Hamilton ayrıca döşemenin Bizans mozaikleri ile kaplı olduğunu da bildirir. Fransız tarihçi B. Poujoulat'nın seyahatnamesi ise bu hususta tamamen değersizdir.

Anadolu'da 1834 - 1837 yılları arasında büyük ölçüde araştırmalar yapan Charles Texier seyahatinin başlangıcında, 1834'te Bursa'yı ziyaretinde Osman ve Orhan Gazi türbelerini eski halleri ile görmüş olmakla beraber, Hammer gibi her iki binanın isimlerinde bir karışıklık olmuş ve Texier'nin buradan bahseden üç eserinde de bu çapraşık vaziyet devam etmiştir. Mamafih aidiyet hususu bir tarafa bırakılacak olursa her iki türbe Texier tarafından büyük eserinde hayli etraflı ve doğru bir şekilde tasvir edilmiştir. "Osmanlı sülâlesinin kökü olan Osman'ın cenazesi Bursa hisarının eski ve son Bizans devrinden daha eskiye gitmeyen şapeline defnedilmiştir. Hâlâ duran bu abide, Türkler tarafından Davud manastırı olarak adlandırılır. Kilise bir orta nef ile iki yan neften meydana gelmiş olup ortada gri mermerden dört sütunun taşıdığı kubbe yükselir. İçeride sanatkâr bir gözün dikkatini çekecek hiçbir şey yoktur. Bütün iç süsleme, ince dantikül şeritlerinin sınırlandığı gri mermerden levha kaplamalar ile sağlanmış. Sunak kısmı yine gri mermerden sütuncukların ayırdığı üç pencere ile aydınlanır. Bunların başlıklarında haçlar görülür. Binaya yan taraftaki bir kapıdan girilmektedir. Zira kilisenin narteks kısmı, bugün adları artık bilinmeyen birtakım şehzade ve prenslerin sandukalarını ihtiva eder. 1804'de şehrin büyük bir kısmını harap etmiş olan büyük yangın bu abideye büyük ölçüde zarar vermiştir. Kubbe çökmüş ve sonradan yeniden yapılmıştır. Fakat buradaki sandukaları teşhise yarayan kitâbelerin hiçbirisi muhafaza edilmemiştir. Manastırın bitişiğinde yine birçok kimsenin mezarlarını ihtiva eden bir şapel vardır. Genişliği 8,30 m. olup, aralarında duvara yapışık çifte sütuncuklar ile ayrılmış bulunan yarım yuvarlak sekiz niş ile sekiz kısma ayrılmıştır. Konya Sultanı Alâü'd-din tarafından Osmanlıların Sultanına gönderilen investiture alametleri olan her ikisi de nadir rastlanan cesametteki davul ve tesbih bu türbede muhafaza olunuyordu. Bu Türk kutsal emanetleri 1804 yangınında kül olmuştur. Texier, Orhan Gazi'nin vefatında cenazesinin babasının türbesine gömüldüğünü ilave eder. Fransız mimar ve seyyahı uzun yıllar sonra basılan ve büyük bir bakıma daha kolay kullanılır ufak baskısı olan diğer kitabında hemen hemen aynı şeyleri tekrarlamakla beraber, her iki binayı garip suretle birbirine karıştıran tuhaf bazı cümlelerle ilave eder ve burasının Aziz İlyas namına bir kilise olduğunu bütün binalar gibi yuvarlak olduğunu belirttikten sonra yuvarlak olmayan dört sütunlu türbenin tasvirini yapar: Texier'nin

topladığı malzeme ayrıca İngiltere'de üçüncü bir eser halinde işlendiğinde aynı hatalar ile yukarıdaki bilgiler tekrarlanmış, buna karşılık, türbelerden bir tanesinin diğer kitaplarda olmayan çok değerli bir planı ile kesidi de basılmıştır ki bunlardan daha ileride bahsedeceğiz. Texier'in yazdıklarından anlaşıldığına göre burada o sırada sahipleri yabancılar tarafından karıştırılan komşu iki türbe vardır. Bunlardan biri bir yuvarlak bina, diğeri ise ortasında dört sütun ve dışarı taşkın bir de apsisi olan kubbeli bir kilise idi."

Bu türbelerden bir tanesini ve pek büyük bir ihtimal ile Orhan Türbesi'nin iç görünüşünü aksettiren bir gravür de hemen hemen aynı tarihlerde Leon de Laborde'un muhteşem albümünde basılmıştır. "Sultanların Kabirleri" olarak tanıtılan bu gravürde dört payeden ikisi görülmekte, kubbe altında da biri büyük olmak üzere 16 kadar sanduka sayılmaktadır. Türbe ve sandukalar seyyahların ifadesine uygun olarak son derece mütevazı olup yalnız esas sandukanın üstünde bir şal vardır. Bu gravürün izahında ise yazar "Halen harap olan hisar içinde cami haline getirilmiş iki küçük eski Rum Kilisesi var." dedikten sonra şunları ilâve eder: "Bunlardan Davud Manastırı denilen eskiden nırtkex olan kısmında Orhan (Archan) ve ailesinin mezarları var. Osman'ın kabrini göstermediler, bu belki kaybolmuştu. Camiinin bir payesinde mermere işlenmiş bir haç görülür." (bu hususta saçma bir efsane anlatılır!).

Resimleri bakımından İstanbul hakkında pek tanınmış bir kitap meydana getirmiş olan Miss Pardoe'in 1836'da İstanbul ve Türkiye'deki müşahedelerini ihtiva eden daha az tanınmış seyahatnamesinde bu türbeler hakkında hayli bilgiye rastlanır:

"Rehberlerimizin türbenin anahtarlarını muhafaza eden türbedar hanımın aradığı süre için de ben de binanın dış medhalini, daha doğrusu halen bir türbe haline getirilmiş parçasını incelemekle oyalandım. Açık medhal revağının kalem işi tezyinat ile süslü geniş saçağı Bizans'tan kalma ve zarif bir şekilde damarlı beyaz mermerden sütunlar tarafından taşınır. Bu revaktan da sadece türbenin avlusuna geçilmektedir. Ancak burada o derece nadir rastlanır ve aynı zamanda bu memlekette güzel sanatların gelişmesini karakterize eden bir husus ile karşılaşılır ki üzerinde durulmağa değer.

Saçağı taşıdığını söylemiş olduğum sütunlar tersinedir. Yani işlenmiş başlıkları yerde olup, yukarı uçları sarı ve mavi renklerde boyalıdır. (Avlunun tertibi ve ağaçlarından bahsettikten sonra) türbenin girişinde de aynı barbarizmin alametleri ile karşılaşılır. Saçağı taşıyan gri mermerden dört narin İyon üslubunda sütunda aynı hüznün verici boyama ameliyesine tabi tutulmuştur. Ve bunların başlıkları bol renkli bir yaprak salkımı ile süslenmiştir. Türbe aslında Bursa'nın fethinin arkasından Sultan Orhan tarafından el konulan Rum Manastırı'nın bir parçasıdır. Tahmine göre burası içinde imparatorların günlük

ibadetlerini yaptıkları bir özel şapeldi. Şekli oval olup, birkaç yıl öncesine gelinceye ve bir yangın tarafından tahribine kadar tamamen zengin mermerler ile kaplı idi. Şimdi bu süslerin yerini aynı dışarıdakiler gibi sıva ve kalem içi boyalar almış olmakla beraber bunlar mahdud olduğundan genel etkisi fazla rahatsız etmemektedir. Sultan Orhan, zevcesi Klikia (?), iki odalığı ve on yedi çocuğu ile zeminin ortasında yalmaktadırlar. Bu döşemenin o kısımdaki zarif mozaikler zeminden bir ayak yüksekliğinde olan ve sandukaları taşıyan bir masif sed tarafından kapatılmıştır. (Sandukaların örtüleri hakkındaki izahattan sonra) Şapelin yukarı ucunda, yarım yuvarlak surette tertiplenmiş üç sıra mermer kademe sunağın karşısında ovalın nihayetini işgal etmektedir.

Bunların ortasında bir koltuğun herhalde iştirak eden hükümdara mahsus olduğu, asillerin ise ayakları dibindeki kademelerde yer aldıklarına ihtimal verilir. Birçok seyyahın bahsettiği synthronos kademeleri, bilindiği gibi şehrin piskoposluk kilisesinde bulunur, piskopos ve yüksek rütbeli din adamlarına mahsus olurdu. Miss Pardoe, bu kademeleri imparator ve maiyetine ait göstermekle bir hata yapmaktadır. Yüksek kubbe, dört köşeli örme altı devasa paye tarafından taşınmaktadır. Yan kemerlerden birinde mozaiklerin arasında Rumlar tarafından yerleştirilmiş bir haç resmi hâlâ durmakta olmasına karşılık, mezbahın yukarısında olan daha büyük bir haç resmi tahrip edilmiş ve yeri de kabaca sıvanmıştır (içinde Orhan Gazi'nin sakalının muhafaza edildiğini ileri sürdüğü bir sandukçadan bahsettikten sonra). Orhan'ın oğlu Al-i Osman (!!!)'ın türbesi ise diğer köşeyi işgal etmekte olup dikkati çekecek bir özelliğe sahip değildir. Al-i Osman'ın Türbesi'nden Manastırın tonozlarının altına geçtik. Ve tavanı payeler ile taşınan bir yeraltı manastırını geçerek çürük bir merdivenden herhalde bir zamanların manastırın şapeli olan yere tırmandık.

Harap altarın etrafında fresko kalıntıları hâlâ kalmaktadır. Mihrabın duvarında bir tarafta yarı yarıya silinmiş bir kitabe diğer tarafında ise bir yabani çiçek destesi görülür. Şapelin kemerlerinin çoğu elan durmakta ve bunlar hayli cazip bir tesire sahip iseler de genel görünüş hüznün vericidir. Binanın iyi muhafaza olunan yegâne kısımları Osmanlı sultanlarının türbeleri olan parçalardır."

Türkiye'de ilk Tıp mektebini kuran Dr. Ch. A. Bernard, gözlerindeki bir rahatsızlığı tedavi için Bursa kaplıcalarına geldiğinde 1842 Mayıs'ında, Bursa'nın eserleri ile de ilgilenmiş ve bu arada yazdığı meşhur Kaplıca risalesinin son bölümünü seyahat notlarına ayırmıştır. Bu bahiste türbeler ve cami hakkında verilen bilgiler şöyledir: Bütün camilerin içinde en eskisi Osmanlı Devleti'nin ikinci hükümdarı ve Bursa fatihi Sultan Orhan'ın Camii'dir. Adeta hisarın bir parçasını teşkil eder. Durumunun iyi olmasına rağmen cemaati olmadığından kapıları hemen daima kapalıdır. Bu camiin yanında Sultan Orhan'ın mezarını ihtiva eden bir türbe

haline getirilmiş olan eski Rum başkilisesi (cadhedrale) bulunmaktadır. Bu hükümdarın sandukası binanın tam ortasındadır. Etrafında ailesine mensup yirmi kadar şehzade ve beyin ölülerine işaret eden sandukalar sıralanır. Bu muhteşem türbenin içi kısmen çeşitli renklerde mermer levhalar ile kaplanmışır. Mermerden yarım yuvarlak dört kademe yeşil somakiden altı sütun hâlâ eski sunak yerine işaret etmektedir. Esas kapı tarafında tonozu taşıyan sütunlardan birinde görülen siyah mermerden büyük bir haç bu binanın ilk gayesini hâlâ hatırlatmaktadır. İçinde bulunduğumuz yüzyılın başlarında, Orhan'ın davulu ve taneleri ağaçtan olan muazzam tespihi kül olmuştur. Evvelce asılı duran ve bu kilisede uzun zaman muhafaza edilmiş olan bu davul ona davul manastırı (Daoul - Manastır ou Couvent du Tambuo) adının verilmesine sebep olmuştur. Birkaç adım ötede sekiz köşeli bir türbe Orhan'ın babası ve Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman'ın kabrini muhafaza eder. Orada oğlu Alâü'd-din ile torunu Süleyman'ın da kabirleri vardır. Bitişik ufak bir binada on yedi sanduka vardır. Ancak bunların üzerinde hiçbir yazı bulunmadığından altlarında yatanların adları bilinmemektedir. Yalnız, bir tanesinin altında Osman'ın zevcesi büyük şeyh Edebali'nin kızının ve yine burada Orhan'ın zevcesi Nilüfer'in yattığı bilinmektedir. Ve yine bu küçük binada Sultan Osman'ın taneleri hayret verici irilikte olan tespihi gösterilmektedir.

Bursa 1855'te (H. 1271) korkunç bir deprem felaketine uğramış ve bu sırada zaten 1801 yangınında hayli zarar görmüş ve biraz düzeltilmiş olan Osman, Orhan türbeleri ile yakınlarındaki Orhan Camii bir daha tamir kabul etmeyecek şekilde yıkılmışır. 12 Ekim 1859'da yani depremden pek kısa süre sonra Bursa'ya gelen A.D. Mordimann (1881 - 1879) hatıralarında, Şubat'tan Mayıs 1855'e kadar sürdüğünü kaydettiği depremin korkunç tahribatından ve Orhan Camii'nin tamamen yıkıldığından bahsettikten sonra kısaca Osman Gazi Türbesi'ne de temas eder.

1862 - 1863 (H. 1278)'de Suphi Bey idaresinde çizilerek basılan 1.80 - 2.35 m. ölçüsünde çok değerli bir Bursa şehir planında Hisariçi ve türbelerin bulunduğu Tophane Mahallesi tafsilatı ile görülmektedir. Orhan Camii'ne dair bir işaret mevcut olmamakla beraber, buradaki şahadet camii işaret olunmuştur., etrafı duvarla sınırlanan bir saha içinde ve şimdiki türbelerin yerinde Osman ve Orhan Gazi Türbeleri, şimdiki mimarilerinin ana hatlarını verir bir şekilde gösterilmiştir. Halbuki bu tarihte şimdiki türbeler yapılmadığına göre Bursa şehir planındaki basit krokilerin eski türbelerin yer ve genel dış görünüşlerini aksettirdiğine ihtimal verilebilir.

Bursa'yı 1855 felaketinden önce, felaketin hemen arkasından ve üçüncü defa olarak da 1863'e doğru ziyaret eden Hekimbaşı Hayrullah Efendi 1864 (H. 1281)'de yazdığı basılmamış Seyahatnamesi'nde müfettiş sıfatı ile gönderilen Ahmet Vefik Efendi (sonra Paşa)'nin

simmetiyle yapılan işleri sayarken, "Bânî-i bünyân-ı devlet olan Osman Gazi merhumun türbe-i şerifesi birçok ufak ve harap haneciklerin arasında kalmış olup şimdi mezkûr haneler sahiplerinden iştirâ olunmuştur.

Yakından incelediğimde bazı taş bloklarında zarif işlemlere ve hemen bütün sütunlarda kabartma haçlara rastladım. Burada bile, yani ilk ve hatıralarına karşı en fazla saygı beslenen hükümdarlarının yattıkları yerde, Türkler aynı bir inanç işaretlerini hiç düşünmeksizin bırakmışlardı! Avrupa'da mütemadiyen Türklerin müsamahasızlığı hakkında bağrışan kimseleri şunu sormak isterim, camileri ele geçirip içlerinde ayin yapmak ve vaazlar vermek imkânına haiz olsalar acaba ay ve tuğrayı kazımadan rahat edebilirler mi? Enkaz arasında, üstleri açılmış bir hayli mezara rastladım. Evvelce bunlar herhalde kilisenin döşemesi altında bulunuyorlardı. Bu mezarların hepsi de Türk mezarıdır. Etrafıca incelediğim mimarilerden anladığıma göre bunlar, bizim tabutlarımız ölçüsünde ve biçiminde toprak içine tuğladan örülmüş basit hücreler halinde olup bu tuğlaların araları muntazam harç tabakaları ile bağlanmış ve yüzleri sıvanmıştır. Mezarın toprak üstünde yalnız kapağı görülmektedir. Bu mütevazı inşaatın üzerine ahşap olarak yapılan sanduka, bizim katafalklarımız gibi ölünün şöhret ve değerine göre büyük olarak inşa edilmektedir. Osman ve Orhan'ın mezarları üstünde böyle sandukalar yapılmıştır. Enkaz yığını arasındaki mezarlardan zaten yalnız bu ikisinin sandukası yeniden kurulmuştur. Kilisenin tonozları yerine üzerlerine yaptıkları türbeler fakir ve zevksizdir. Antik bir biçimde tahtadan yapılan bu türbeler, şeklin iddia ettiği ile malzemenin tezadı halinde olmaları yüzünden rahatsız etmektedir. İç etkisi daha zengindir. Burası gayet bakımlı olup, değerli halılar ile kaplıdır.

Bugün mevcut her iki türbe de 1868 (H. 1280)'de Abdülaziz tarafından yaptırılmış ve bunu belirten Nevres'in tarihi Osman Gazi türbesindeki kitabe halinde işlenmiştir.

Bugün görülen türbe binalarının tarihi bir değerleri olmadığını düşünen yeni araştırmacılar, Bursa'da yaptıkları araştırmalarda Osman ve Orhan Gazi türbeleri üzerinde durmak lüzumunu duymamışlardır. Mary Walkız, Bursa'nın çeşitli görüntülerini belgeleyen 1880'e doğru taş basması olarak yayımlanan albümünde yeni türbelerin Saat Kulesi tarafından çizilmiş bir gravürüne yer vermiştir.

Osman Gazi türbelerinin bulunduğu yerde eski bir Bizans manastırı vardı ve bu türbeler bu manastırın şapel ve kiliselerinde yeni bir gayeye intibak ettirilmeleri suretiyle meydana gelmişti. Ch. Texier, bunlardan bir tanesinin, yuvarlak bir bina olanının Peygamber İlyas (Elias) namına inşa edilmiş olabileceğini, vaktiyle ileri sürmüştü. Çok sonraları, V. Schultze bu hususta ortaya yeni bir hipotez atmış, eski kaynaklarda adı geçen Pythia kaplıcalarının Bursa'da olduğu düşüncesinden hareket ederek, kaynaklarda bahsi geçen Pythia

sarayını burada aramıştır. Schultze'ye göre İmparator Justinianos tarafından başmelek Mikael adına yapılan kilise de burada idi. Schultze, sonraları türbe olan yuvarlak kiliseyi Mikael kilisesi olarak kabul ederek Mikhaelicon adındaki "eli"nin Elia (İlyas) adına esas olduğunu iddia etmektedir. Bursa'da şehrin surları içinde XI. yüzyılın ortalarına doğru Büyük Manastır denilen bir manastırın yapılmış olduğu bilinir. Bursa'da Katolik rahibi olarak bulunan Bernardin Menthon, bu manastırın Üftade Camii çevresinde olduğunu ve hatta bu camiin, manastırın kilisesinden başka bir şey olmadığını iddia ettikten başka, Orhan Türbesi olan binanın da eski Başkilise (Katedral)'a ait olduğunu ve o civardaki Şehadet camiinin de yine bir Bizans kilisesi olduğunu ileri sürer. Hiçbir ciddi araştırma ve güvenilir kaynağa sahip olmayan bu tahminlerin ikisi de yanlıştır.

Gerek Üftade gerek Şehadet Camiiler'i hiçbir şüpheye yer vermeyecek surette Türk devri eserleridir. Bizans devrinin şehri içindeki manastırın yeni kesin olarak malum olmamakla beraber, bunun Osman - Orhan Gazi türbelerinin bulunduğu yerde olması ihtimal dışı değildir. Diğer taraftan bu türbelerin bulunduğu yerin evvelce Manastır Mahallesi olarak adlandırıldığına sağlam dayanağı olan bir rivayet de mevcuttur. Ancak türbe olarak kullanılan binalardan kesit ve plan günümüze kadar gelen bir tanesinin bu manastırın inşa tarihi olan on birinci yüzyıldan çok öncelere ait olduğu anlaşılmaktadır.

Osman ve Orhan Türbesi olan bina veya binaların eski mimari şekilleri nasıldı? Buradaki türbelerden biri, Orhan Gazi Türbesi olan bina, dışarı taşkın apsisli, içinde dört sütun bulunan kubbeli yani orta Bizans devrinin tipik dört sütunlu Yunan haçı planlı kiliseleri şeklinde bir bina idi. Yanında bulunan ve yine türbe olarak kullanılan diğer bina ise önünde bir narteks kısmı olan yuvarlak planlı ve yine kubbeli içi nişli bir bina olup, bunun plan ve kesiti mevcuttur. Texier tarafından vaktiyle Anadolu ve Rumeli'de toplanan plan, kesit ve çeşitli detay resimleri, İngiltere'de Popplewel Pullan tarafından bir araya getirilerek Bizans mimarisi hakkındaki ilk eser meydana getirildiğinde Bursa'da İlyas Kilisesi adı ile bu ikinci binadan da bahsedilerek plan ve kesiti yayımlanmıştır.

Ancak şu var ki Texier'in şeyhatnamesinden hayli acele ve dikkatsizce aktarılan izahat, resmi yayımlanan binaya değil, birinci, yani dört sütunlu olanına aittir. Bu çapraşık vaziyet resmi mevcut olan türbenin Osman veya Orhan'a aidiyetinde tereddütlere yol açmakla beraber, tarihi değeri pek büyük olan bir eseri tanıtmayı bakımından değerli bir vesikadır. Yabancı seyyahların hepsinde pek sarıh olmamakla beraber, Osman'ın kubbeli bir yuvarlak binada yattığı, Orhan'ın ise kendi adına olan bir cami yakınında olup içi dört sütunlu ve tariflerden çıkarıldığına göre ufak bir kilise binasında yattığı anlaşılmaktadır. Bu durum karşısında Texier tarafından evvelce çizilerek yayımlanan plan ve kesit Osman Gazi

türbesine, yani Gümüşlü Künbet'e aittir. Zaten bu husus Abdülaziz zamanında yapılan türbelerin şekilleri ile de desteklenmektedir.

Eski geleneği yaşatmak gayesi ile olsa gerek, Osman Gazi Türbesi sekiz köşeli bir plan üzerine, Orhan Gazi Türbesi ise dört sütuna dayanan bir kubbesi olan dört köşeli bir plan üzerine inşa edilmiştir. Osmanlı tarihine dair bütün kaynak ve yazılara geçmiş olan meşhur Gümüşlü Künbet ortadan kaybolmuş olmakla beraber, eski görünüşü ve mimarisi hakkında çok sarıh fikir verecek bir belge elde mevcuttur. Ne yazık ki diğer türbe için de aynı mükemmeliyette bir belgeye sahip bulunmuyoruz.

Esasları Bizans devrine ait olan bu iki türbeden Osman Gazi Türbesi elimizdeki plan ve kesidine göre Bizans mimarisinin nispeten erken devirlerinde kullanılan tipik bir yuvarlak bina olup tahminimize göre hol yani narther kısmı sonradan eklenerek bir şapel haline getirilmiştir. Bu binanın esasında bir vaftiz binası veya daha kuvvetli bir ihtimal ile bir martyrion olduğuna ihtimal verilebilir. Herhalde Osman Gazi Türbesi olan binanın aslı evvelce de söylediğimiz gibi altıncı yüzyıldan sonraya ait değildi. Orhan Gazi Türbesi ise gerek muhtelif tariflerinden gerek ise şimdiki şeklinden anlaşıldığına göre dört dayanıklılık bir Bizans kilisesi şeklinde olmalı idi.

Osman Gazi türbesi olan Bizans yapısının kalın duvarları içten ve dıştan nişlere sahip olup, içeride bu nişlerin aralarında çifte sütunlar yerleştirilmişti. Mimari şekil olarak Roma İmparatorluk devrinden itibaren çok kullanılan bir örneğe göre yapılan bir binanın yüksek bir kasnağa sahip kubbesi basıktı. İçerisi kasnakta açılmış sekiz pencere sayesinde aydınlanıyordu. Orhan Gazi Türbesi olan binanın ise ilk şeklini seyyahların verdikleri bilgilerden çıkarmak pek mümkün olmamaktadır. Bina her ne kadar dört sütunlu, kubbeli ve içinde papazların oturması için kademeler (synthronoz) olan bir de apsise sahip olduğu bilinir ise de mimari tipi tam olarak anlaşılmamaktadır. Bu tariflere göre burası dört sütunlu Yunan haçı şeklinde bur kilise olabileceği gibi, dördüncü - beşinci yüzyıla ait bir vaftiz binası da olabilir. Nitekim içinde dört sütun olan ancak örtü sistemi bakımından Yunan haçı kiliselerden farklı eski bir vaftiz binası Antalya yakınında Side'de bulunmuştur.

Bu binanın aslında Gabriel'in tahmin ettiği gibi altı sütunlu bir bazilika olamayacağı anlaşılmaktadır. Hem dört sütun ve payeye binen kubbesi, hem de iki sıra halinde her bir dizide üçer payesi olan bir kilise, Evliya Çelebi'nin 110 ayak ölçüsü ile de birleştirdiği takdirde mimari bakımdan imkânsız bir bina olur. Hemen hemen seyyahların ekserisi burasının kubbesinin dört sütuna veya payeye dayandığında birleşirler. Yalnız Miss Parrdoe, payeleri altıya çıkarır. Kanaatimize göre bu takdirde iki paye, yan apsisleri ayıran köşe payeleri olabilir.

Abdülaziz tarafından 1868'de yaptırılan bugünkü türbeleri aynı yerdeki evvelki binalar ile karşılaştırıldığı taraflar olduğu dikkat türbesi, önceki yapı çapı 10 m. kadar 1.56'yı bulmaktadır. sundurma halindedir. Narthex'in bulunduğu yan tarafta açıktadır. bugünkü şekli ile ilk pek genel bir şekilde Kapının yanında sütun başlığı istisna bugünkü Osman dışında, ana mekânın başka ilk bina ile Bizans mimarisini yoktur.

takdirde bazı benzer çeker. Osman Gazi gibi sekiz köşelidir. İç olup, duvar kalınlığı Şimdiki giriş bir Texier'nin planında yerdeki kabirler şimdi Osman Gazi Türbesi binasının ana şemasını aksettirmektedir. yerde görülen bir edilecek olursa türbesinde içinde ve sekiz köşeli oluşundan müşterek olan veya hatırlatan hiçbir husus

Orhan Gazi Türbesi ise bugünkü şekli ile dışarıdan her bir kenarı 16.80 m. uzunluğunda olan bir kare biçimindedir. Her cephede üç pencere bulunmakta, yalnız bunlardan bir tanesinin yerinde kapı yer almaktadır. Geçen yüzyılın sonlarına doğru çekilen fotoğraflarda bu kapının önünde dışarıda bir medhal sundurması olduğu görülür. Bugün bu yoktur. Kalınlığı bir buçuk metreyi bulan bu dış kılıfın içindeki saha her bir kenarı 14 m. olan bir kare şeklindedir. Mekânın ortasında, gövdeleri ve Tanzimat üslubundaki başlıkları boyalı dört kalın sütun ile ayrılmış bir orta kısım vardır. Böylece binanın içinde 2.60 m. genişliğinde üstü beşik tonozlu bir çevre dehlizi ile ortada dört kemer ile bağlanmış ve üstü bir kubbe tarafından örtülü bir orta mekân meydana gelmiştir.

Bu sistem, hemen hemen aynı şekilde I. Murad Türbesi'nde de karşımıza çıkar ve daha sonra II. Murad Türbesi'nde de tekrarlanır. Burada da ilk binanın apsis, narthex gibi dışarı taşan aksamının yeniden inşa sırasında ortadan kaldırıldığı ancak, yeni yapıda eskinin ana çizgilerinin hatta belki de temellerinin muhafaza edildiğine ihtimal verilebilir. Ancak Orhan Gazi türbesinde, bugünkü binanın yerinde evvelce bir Bizans yapısının bulunduğu ve aynı zamanda eski seyyahların görüşlerinin doğruluğunu ispat eden çok değerli bir delil vardır ki bu da tabanı yer yer süsleyen döşeme mozaikleridir. Bu döşeme tamamen sağlam bir halde

gelmemiştir. Birçok yerlerde eksikler ve gelişigüzel taşlarla yapılmış yamalar görülür. Bu mozaik kompozisyonun aslı yerinde yani in-situ olduğuna da muhakkak nazarı ile bakılabilir. Bütün eksikliklere rağmen buradaki kompozisyon ana şeması tayin etmek mümkündür. Evvelce üzerleri hasırlar ve halılar örtülü olduğunda şimdiye kadar etraflı bir surette tanıtılmayan bu döşeme tezyinatı entrelac şeklinde birbirine grift renkli taş şeritlerden meydana gelmiştir. Bu şeritlerin çerçevelediği yuvarlak renkli levhalardan başka, aralarda mozaiklerden meydana gelmiş bezeme bulunmaktadır. Yuvarlak entrelacların dışındaki sahalarda ise Bizans sanatında âdet olduğu üzere zemin dikdörtgen şeklinde mermer levhalar ile kaplanmış olduğu kalan bazı parçalardan anlaşılmaktadır. Aynı sistem ve tekniğe göre yapılmış Bizans döşeme tezyinatına, İznik'te Koimesis ile Ayasofya kiliselerinde, Trabzon'da Ayasofya'da, Konya'da mahiyeti meçhul bir binada, İstanbul İmrahor, Zeyrek Ayasofya ve Fenâri İsa camileri olan eski kiliseler ile daha birçok yerlerde rastlanmıştır. Böylece Orhan Gazi Türbesi'nin de eski Bizans kilisesi yerinde inşa edildiği kesin olarak anlaşılmıştır.

Osmanlı Hanedanının kurucuları Osman Gazi ile Orhan Gazi, 1855 depreminden sonra çok değişmiş, hatta bütünüyle yeniden yapılmış olmakla beraber, iki eski Bizans yapısının içinde yatmaktadır. Osmanlı padişahları içinde yatmaktadır. Osmanlı padişahları içinde XVII. yüzyılda ikisi de yine bir Bizans binasına kaldırılmıştır. Bunlar I. Mustafa ile İbrahim olup, İstanbul'da Ayasofya'nın yanındaki, türbeye dönüştürülen eski vaftiz hanede sandukaları bulunmaktadır.

Medreseler:

Bursa ve çevresinde ilk örneklerine rastlanılan Osmanlı medreselerinin, başından beri Selçuklu dönemi medreselerinden farklı bir kimliğe meylettikleri gözlenmektedir. Selçukluların Anadolu'da en güzel örneklerini yarattığı, avlusu kubbe ile örtülü medrese tasarımı, erken dönem Osmanlı mimarisinde, biri Orhan Gazi dönemine (1340) tarihlenen Bursa'daki Lala Şahin Paşa Medresesi olmak üzere, iki uygulama dışında rağbet görmemiş, bunun yerine ilk olarak, aynı dönemde (XIV. yüzyıl ortaları), İznik'te Süleyman Paşa Medresesi'nde Osmanlılara özgü açık avlulu ve revaklı yeni bir medrese şeması geliştirilerek XIX. yüzyıla kadar kullanılmıştır.

Bursa / Çekirge'deki Hüdavendigâr Medresesi'nde (1366) camilere ilişkin bölümde de görüldüğü üzere, tabhaneli / zâviyeli cami şeması ile kapalı avlulu medrese şemasının ilginç bir sentezi gerçekleştirilmek istenmiş ancak Bursa'da XIV. yüzyıl sonlarında yaptırılan Yıldırım Bayezid Medresesi'nde tekrar açık avlulu ve revaklı tasarıma dönülmüş, ne var ki bu yapıda Selçuklu geleneğine bağlanan dersane eyvanı kullanılmıştır. Kesme taş örgülü kuzey (giriş) cephesi dışında almasıık örgünün kullanıldığı yapının birimleri ince uzun dikdörtgen

biçiminde bir avlunun çevresinde toplanır. Avlu üç yönde (kuzey, batı ve doğu), payelere oturan sivri kemerli, beşik tonoz örtülü revaklar ile kuşatılmış, bunların gerisine yirmi adet beşik tonozlu ve ocaklı hücre yerleştirilmiştir. Kalkan duvarı şeklinde yükselen kuzey cephesinin ekseninde, sivri kemerli ve kubbeli giriş eyvanı, avlunun güney yakasında da, sivri kemerli ve kubbeli eyvan şeklinde tasarlanmış olan dersane birimi bulunmaktadır.

Yeşil Külliyesi'nin bünyesinde bulunan, günümüzde Türk ve İslam Eserleri Müzesi olarak kullanılan 1419 tarihli Yeşil Medresesi Yıldırım Beyazid Medresesi'nin belli başlı tasarım özelliklerini devam ettirir. Ancak burada avlunun oranları değiştirilerek daha dengeli bir dikdörtgen tercih edilmiş, revak kemerleri payeler yerine sütunlara oturtulmuş, ayrıca revak birimlerinin büyük çoğunluğu padantifli kubbeler, hücreler ise, aynalı tonozlar ile örtülmüştür. Ayrıca Yeşil Medresesi, Osmanlı kisvesi altında Selçuklu döneminin açık avlulu ve dört eyvanlı medrese düzenini yaşatan bir yapıdır. Avludaki havuzun merkezindeki dik açı ile kesişen iki ana eksen üzerinde, güneye sivri kemerli ve kubbeli dersane eyvanı yerleştirilmiş, doğuya ve batıya, hücrelerin arasına aynalı tonoz örtülü birer küçük eyvan gizlenmiş, ancak kuzeydeki yıldız tonozlu giriş eyvanının sivri kemeri dışarı açılmıştır. Revak birimleri içinde, yan eyvanların ve giriş eyvanının önüne isabet edenler, diğerlerinden daha geniş ve farklı (dilimli) kemerlerin yanı sıra farklı örtü birimleri (çapraz tonozlar) ile donatılarak dört eyvanlı tasarım vurgulanmıştır. Avlunun kuzeybatı ve kuzeydoğu köşelerinde, hücreler arasında yer alan merdivenler, dersane eyvanının aşırı yüksek tutulmuş olması, ayrıca cephelerde teşhis edilen bazı ayrıntılar Yeşil Medresesi'nin aslında iki katlı olarak tasarlandığını ancak üst kattaki hücrelerin hiçbir zaman inşa edilmediklerini gösterir. Doğu ve batı eyvanlarının tonozlarda, hücrelerin pencerelerini taçlandıran kemer aynalarında çini bezeme bulunmaktadır.

Erken dönem Osmanlı medrese tasarımının, 1426 tarihli Muradiye Camii'nin batısında bulunan Muradiye Medresesi ile, tıpkı aynı külliyenin camiinde olduğu gibi, Yıldırım Beyazid ve Yeşil Medreselerindekinden çok daha tutarlı bir plan anlayışını ve oranları yakaladığı dikkati çeker. Kasetli almalı örgünün kullanıldığı yapıda kare planlı avluyu kuzey, doğu ve batı yönlerinden kuşatan revakların tuğla örgülü sivri kemerleri, kuzeydeki iki sütun dışında tuğla örgülü payelere oturur. Kuzey kanadında dikdörtgen olan revak birimleri aynalı tonozlar, yan kanatlardaki kare birimler ise pandantifli kubbeler ile örtülüdür. Aynalı tonoz örtülü hücrelerin dikdörtgen pencereleri, testere silmeli sivri hafifletme kemerleri ile taçlandırılmış, kemerlerin aynalı dikey ve yatay tuğlalar ile doldurulmuş, aynı basit geometrik bezeme revak cephelerinde, kemerlerin üzerindeki kesimde de uygulanmıştır. Güneydeki

dershane eyvanının avluya bakan cephesinde, tuğla örgülü geniş sivri kemerden arta kalan yüzey, altıgen dokulu tuğla - taş bezeme ile kaplıdır.

İLÇELER: Bursa (Merkez), Osmangazi, Yıldırım, Nilüfer, Gürsu, Gemlik, Kestel, Mudanya, İznik, Orhangazi, Karacabey, Mustafa Kemal Paşa, İnegöl, Yenişehir, Keles, Orhaneli, Büyükorhan, Harmancık.

Türkiye'nin 4.büyük kenti olan Bursa, Marmara Denizi'nin güney doğu ucunda, Uludağ'ın kuzey batı eteklerinde yer alır. Kaplıcaları, kayak merkezi Uludağ, doğal güzellikleri, ipeklileri, havluları ve camileriyle bilinen Bursa, son yıllarda gezi yada iş amacıyla gelen binlerce yabancıdan da akınına uğramaktadır.

Bursa tarihi M.Ö. 560 yıllarına kadar uzanmaktadır. Bursa'da çeşitli uygarlıkların izlerini görmek mümkündür. Osmanlı Devletinin başkenti olma özelliği nedeniyle Türk Tarihinde Bursa'ya ayrı bir yer verilmiştir.

KARAGÖZ VE HACİVAT

KARAGÖZ İLE HACİVATIN HAYAT HİKAYESİ

Vakti-behrinde (Zamanın birinde) Osmanlı devletinde Hanlar Hanı, Sultanlar Sultani Cennet mekan Padişah Orhan Han (Bazen de 1 Murat han diye söylenir) Bursa'yı Osmanlı Topraklarına katar ve gönlünde koskoca bir camii yapmak yatar. Çağırır mimarbaşını verir emrini " Bursa'ya bir camii yapıla " emri alan mimarbaşı koyulur işe.

Gel zaman olur, git zaman olur camii inşaatı bir türlü bitmez. Padişah sinirlenir, Padişah kızar, Padişah hiddetlenir, biner Atına gider camii inşaatına çağırır mimar başını sorar "Lala bu camii inşaatı niye bitmez?" Korkudan iki büklüm olan mimarbaşı "Padişahım. Devletlim. Sultanım. Hükümdarım bizim burada iki şahıs var, iki kişi var, iki zat var birisine Karagöz Efendi diğerine de Hacivat Çelebi derler bu iki kişi bu iki zat çok güzel konuştular çok cevap(Komik) Konuştular biz onlara daldık vakti geçirdik ama camiinin kubbesini bir türlü geçiremedik" der.

Bunu duyan Padişah kızar, hiddetlenir "Getirin onları vurun baslarını "der.

Giderler Hacivat Çelebiye Padişah senin başını vurduracak dediklerinde ellerini yumruk yaparak "Bas üstünde bas kalmayacaksa bu yapılan tas üstünde kalmasın" der, demesine ama başı kesilir (Perdedeki görüntüsü bu son hareketinin yansımasıdır).

Giderler Karagöz Efendiye Padişah senin başını vurduracak dediklerinde her zamanki gibi yanlış anlar "aman efendim ucunda ölüm yok ya "der (ve sağ eliyle arkaya doğru at gitsin dercesine bir hareket yapar iste buda Karagözün perdedeki görüntüsüdür).

Karagöz ve Hacivat basları kesilir. Padişah bir anlık sinirle bu iki zatın başlarını vurdurmaktan dolayı pişman olur bu pişmanlıkla üzülür ve hastalanır yataklara düşer çaresi bulunmaz bir hastalığa düşen padişahı iyileştirmek için Osmanlı ahalisine haber salınır, davullar çalınıp tellallar ünletilir (Sokaklarda çıkırtkanlar) "Padişahı iyileştirene bir kese altın verilecektir, Padişahı iyileştirene bir kese altın verilecektir " Osmanlı ahalisinden Hekimler, Tabipler , Cerrahlar gelir padişahı bir türlü iyileştiremezler.

Tam bu sırada (Medresede Hocalık yapan Türkmenistan'ın Küster şehrinde olan) Şeyh Küsteri hazretleri padişahın huzuruna çıkıp bir perde açıp arkasına bir mum yakarak Karagöz ile Hacivat tasvirlerini padişah huzurunda oynatır.

Padişah çok sevinir, bir hayal aleminde de olsa onların yasadığına kanaat eder ve Şeyh Küsteri hazretlerine iki kese altın verir ve derki " Bu güzel sanatı bütün Osmanlı ahalisine gösteresin , gösteresin ki Karagöz ile Hacivat unutulmaya " Şeyh Küsteri hazretleri kendisi bu

güzel oyunun icat etmiş ve bütün Osmanlı topraklarında senelerce kendisi ve öğrettiği insanlar göstermiştir. Rumeli'nden Anadolu'ya, Anadolu'dan Acemistan'a, Yrandan Arabistan'a, Mısırdan Türkistan'a kadar bu güzel Türk-İslam sanatı günümüze kadar gelmiş şimdi Avrupa Türklüğünün yegane temsilcisi Türk Federasyon bünyesinde Ülküm tiyatro yönetmeni Ali Köken tarafından sergileniyor.

Değerli okuyucularım bu sanat Türk sanatı, Osmanlı sanatıdır ne Yunan sanatı nede Arap sanatı olamaz Yunan milleti beş yüz yıl Osmanlı hakimiyetinde kalmış ve bu sanat orda da gösterilmiş Arap milleti dört yüzyıl Osmanlı hakimiyetinde kalmış bu sanat orda da gösterilmiştir hatta cennet mekan padişahlarımızdan Yavuz Sultan Selim Han şehzadelerin sünnet düğününde Karagöz gösterisi yaptırmış zamanın en iyi ustasını Mısırdan bulmuş ve İstanbul'a getirmiş Sarayda Karagöz ile Hacivat oynattırmıştır. Bu demek değildir ki bu sanat bir Arap sanatı, şimdi bu sanata benzer birde Yunan kültüründe olan perde oyunu var bununda kökü bizim Karagöz ile Hacivatımız'dan başkası zaten değildir, Yran kökenli bir perde oyunu var ondada Acem kültürü ağırlıklı tasvirler kullanılmaktadır ve Acemistan'ın milli sembolü olan pars kullanılmaktadır bu oyunun bizim kültürümüzle yakından ve uzaktan bir ilişkisi zaten yoktur Karagöz oyunun Yran kökenli olduğunu iddia edenler bu sanatların arasındaki farkı göremeyecek kadar kör olması lazımdır.

Mısır ve Arap kültürlerinde gölge oyunun temelinde Karagöz Hacivat'ın değiştirilmiş tasvirleri yatar ama Çin ve Endonezya, Malezya ve Singapur Java adalarındaki perde oyunları tamamen farklı bir yapı ve görüntüdedir bu oyunlardaki fi gurlar Tanrılaştırılmış ejderha veya diğer kutsal semboller ile kral yada kraliçeler kullanılmaktadır aynen Yran'daki gibi Karagözün mezarı Bursa'da olup Hacivat'ın mezarının yeri tam olarak bilinmemektedir.

Karagöz efendi aslen Çingene kökenli olup okuma yazma bilmeyen bir halk kahramanıdır. Camii inşaatında demirci olarak çalışmıştır.

Hacivat Çelebi ise Medrese(Zamanın Üniversitesi) Mezunu bilgili ve aydın bir kişiliğe sahip olup camii inşaatında duvarcı islerin basında usta başı olarak görev yapmıştır.

SOSYAL FAALİYETLER

Önemli Günler

Mahalli Kutlama Günleri:

Ulubatlı Hasan'ı Anma Günü Ulubat Köyü 29 Mayıs

Atatürk'ün İznik'e Gelişi İznik 15 Temmuz

Atatürk'ün Bursa'ya Gelişi Bursa 16 Ekim

Kurtuluş Günleri:

Bursa'nın Osmanlılarca Fethi Bursa (Merkez) 6 Nisan

İnegöl'ün Kurtuluşu İnegöl- Hükümet Önü 6 Eylül

Yenişehir'in Kurtuluşu Yenişehir 6 Eylül

Orhaneli'nin Kurtuluşu Orhaneli 9 Eylül

Bursa'nın Kurtuluşu Bursa (Merkez) 11 Eylül

Gemlik'in Kurtuluşu Gemlik 11 Eylül

Orhangazi'nin Kurtuluşu Orhangazi 10 Eylül

Mudanya'nın Kurtuluşu Mudanya 12 Eylül

M. Kemalpaşa'nın Kurtuluşu M. Kemalpaşa 14 Eylül

Mudanya Mütarekesinin Yıldönümü Mütareke Meydanı Mudanya 11 Ekim

Karacabey'in Kurtuluşu Karacabey 14 Eylül

İznik'in Kurtuluşu İznik 7-8 Kasım

Fuarlar:

Bursa Giyim ve Tekstil Fuarı Bursa Mayıs'ın 3. Haftası

Bursa Kitap Fuarı Bursa 17-23 Nisan

Bursa Milli Fuarı Bursa 7-31 Temmuz

Bursa Mobilya, Dekorasyon ve Halı Fuarı Bursa 8-14 Ağustos

Bursa Çiçek Fuarı Bursa Mayıs'ın 1. Haftası

Bursa Gıda ve Tarım Fuarı Bursa 19-25 Eylül

Şenlikler:

Hidrellez Kültür Bahar Bayramı Merkez 5-6 Mayıs

Uluslararası Orhangazi 3. Folklor Şenliği Orhangazi Ekim Ayı İçinde

Kocayayla Şenliği Keles Haziran 3. Pazar

Orhangazi Folklor Şenliği Orhangazi Ekim

Yenişehir Biber Şenliği Yenişehir 28 Eylül-Ekim Ayı

Festivaller:

Orhaneli Çilek - Kiraz Festivali Orhaneli Haziran

Orhangazi Folklor Festivali Orhangazi Eylül Ayı İçinde

Gemlik Kültür ve Sanat Festivali Gemlik 5-7 Temmuz

Uluslararası 32. Bursa Festivali Bursa (Merkez) 20 Haziran-12 Temmuz

Orhangazi Zeytin Festivali Orhangazi Kasım Ayı

Orhaneli G. Belen Çilek-Kiraz Festivali Orhaneli-G. Belen Haziran

İLGİ ÇEKİCİ YERLER: Uludağ Milli Parkı, Çekirge, Armutlu, Oylat, Gemlik Kaplıcaları, Armutlu, Kumla, Kurşunlu Plajları, Prusa Kenti Surları, Nikaia (İznik), Miletopolis (Karacabey), Mirlea (Mudanya), Kirmastı (Mustafa Kemal Paşa), Atranos (Orhaneli), Neopolis (Yenişehir) Eskiçağ Kentleri, Ayasofya, Koimesis, Hagios Kiliseleri, Nikaia Nekropolü, Sarayı ve Hipogeumu, Orhan Camisi ve Külliyesi, Yıldırım, Yeşil, Hüdevendigar, Muradiye, Koca Sinan Paşa, İshak Paşa Külliyesi, Bursa ve Karacabey Ulucamileri, Yıldırım Bedesteni, Bursa Arkeoloji, Bursa Atatürk, Bursa Türk İslam Eserleri, Mudanya Mütareke, İznik Müzeleri.

KÜLTÜREL FAALİYETLER

FOLKLOR

BURSA'NIN OYUN TÜRKÜLERİ:

Ölçülü ezgilerle çalınıp söylenen türküler hemen daima ve her yerde hiç olmazsa kadın meclislerinde oyuna refakatte kullanıldıkları için, yalnız sözleriyle de olsa Bursa türkülerine çerçevemizde yer vermemiz gerekir. Bunlar tabiatıyla sadece şunlardan ibaret değildi:

1. Saniye Türküsü
2. Efe Türküsü
3. Sarı Mustafa Türküsü
4. Sertbaşı Türküsü
5. Kasap Mehmet Türküsü
6. Bursa'nın Işıkları Türküsü
7. Yemeni Türküsü
8. Düğün Havası (Nar Ağacı Nar Veriyor)
9. Dividi Var Türküsü
10. Aşalım Türküsü
11. Melek Türküsü
12. Harman Türküsü
13. Dağ Türküsü
14. Hacı Arif Türküsü
15. Keklik Türküsü I ve II
16. Turna Türküsü
17. Mendilim Türküsü
18. Puhu Türküsü
19. Şekerim Türküsü
20. Bursa'nın Ufak Tefek Taşları
21. Kadifeli Gelin Türküsü
22. İlimon Türküsü
23. Bursalı Türküsü I ve II (Hey Bursalı Bursalı)

Yukarda hatırlatılan türkülerin on ikisi esasen malum, bir ikisi de pek yenidir.

Bursa'nın Ufak Tefek Taşları
Meşeli, meşeli, dağlar meşeli
Dibinde halı döşeli
Kül oldum aşka düşeli
Al beni esmer güzelim
Yârimle kol kola gezelim
Bursa'nın ufak tefek taşları
Hilal olmuş o yârimin kaşları
Bir omuzdan bir omuza saçları
Nakarat
Hamamın üçtür kurnası
Üçünde üç kız yunası
Üç kızın bir benim olası
Nakarat

Bu türküde Bursa sokaklarının meşhur ufak tefek taşları geçmekle beraber, Meşeli Oyunu Mudurnu ve Göynük havalisine mahsus bir oyun havasıdır. Bundan dolayı yukarıdaki türkünün daha ziyade o havaliye ait bir halk türküsü olduğu rivayet edilmektedir. Bununla beraber bazı halk türkülerimizin birbirinden az çok farklarla yurdun muhtelif yerlerinde söylendiği de sık sık görülmektedir. Bu bakımdan Bursa'nın Ufak Tefek Taşları'nı Bursa türküsü saymak hiç de yanlış değildir.

Kadifeli Gelin Türküsü
Bursalı mısın kadifeli gelin
Çaydan mı geçtin?
Yanakların al al olmuş
Konyak mı içtin?
İçtiğimiz konyak, mezemiz kaymak
Sen kimin yârisin yavrum
Her yanın oynak
Arabaya sen bin, faytona ben
Anasını sen al, kızını da ben
Bir su içtim testiden
Yavrum sensin beni mest eden
Cennet makamı olsun
Yavrum, seni bana dost eden

İlmon (limon) Türküsü

Rafta altın sini

Billahi sevdim seni

Her huyuna bin altın

Dünyaya değişmem seni

İlmon ilmon ilmon

Aşkından kibrit oldum

Üfürseler yanıyom (yanıyorum)

Beyaz giyme söz olur

Siyah giyme toz olur

Hep yeşiller giyelim

Muradımız tez olur

Nakarat

Allar giyme üşürsün

Beyaz giyme menşursun (meşhursun)

Her huyun iyi amma

Ellerle görüşürsün

Nakarat

Bursalı Türküsü I

Hey Bursalı Bursalı

Beli ipek korsalı (korseli)

On beşine basalı

Senin oldum Bursalı

Çıkalım Uludağ'a

Biz çamlardan uzağa

Verelim dudak dudağa

Senin ile Bursalı

Bursalı Türküsü II

Yeşil Bursa'nın gülüsün

Gönlümün bülbülüsün

Seni candan severim

Sen benimsin, ömrümsün

Aman canım Bursalı

Gel kaçalım bu Salı

Yeniyol'un güzeli

Kaçma benden gel beri

Aşkınla ben yanarım

Seni sevdim seveli

Nakarat

Gel üzme artık beni

Bekler gördüm hep seni

Güzelsin sen canımsın

Bursa'nın tek gülüsün

Nakarat

Yukarıya alınan iki türkü de içlerinde Bursa, Uludağ, Yeniyol ve ipek kelimeleri geçtiğine göre, muhakkak ki Bursa'ya aittir. Ancak, yine içlerinde geçen bazı kelimelerden pek o kadar eski olmadıkları anlaşılıyor.

BURSA MUTFAĞI

Bursa'nın mutfağı oldukça zengindir. Bursa'ya özgü İnegöl köftesi, İskender kebabı, kestane kebabı, kestane şekeri, ve Kemalpaşa tatlısı gibi yemek ve tatlılar ülke çapında ün yapmıştır.

Bursa'da et yemekleri önemli bir yer tutmaktadır. Bunun dışında sebze meyve üretiminin yörede önemli bir yer tutmasından dolayı bunlar Bursa Mutfağında etkisini göstermektedir. Gemlik ve Mudanya'da üretilen sofralık zeytin, kıyılarda tutulan balık ve Bursa'ya özgü yemeklerin başında düğün çorbası, iskender kebabı, pide kebabı, köbete, Bursa mantısı, pilimen çorbası, gavata, etli erik yemeği, zeytinyağlı enginar dolması gelir.

TURİZM

Ülkemizde doğal, tarihi, kültürel ve sosyal değerlerin görülmesi ve gezilmesi amacıyla genellikle merkezi İstanbul olan turlar düzenlenmektedir. Türkiye'de organize turlarla seyahat eden turistler için saptanan tur güzergahları "Türkiye Turistik Tur Güzergahı" içinde yer almaktadır. İstanbul'dan sonra ikinci önemli durak Bursa'dır. İstanbul'dan hareket eden turist grupları Bursa'da bir gün konaklayıp, tarihi yerleri gezmekte sonra Akdeniz ve Ege'ye doğru yola çıkmaktadırlar. Bursa iklimi, doğal yapısı, coğrafi yapısı tarihi zenginlikleri ve turizm olayına katılan çeşitli kesimlerin gereksinimlerini karşılayacak özelliklere sahip olduğundan uluslararası turizm şirketleri Bursa'yı tur programlarına katılacak bir merkez olarak göstermektedirler. Özellikle Hristiyanlar için kutsal bir yer olarak sayılan İznik ve Osmanlı döneminin en önemli yapıtlarının bulunduğu Bursa kenti yabancı turistler için önemli ziyaret merkezidir.

Bursa ilinin konaklama tesisleri yönünden toplam turist kapasitesi 15.500 yataktır. Bu kapasitenin yarısını turistik belgeli tesisler oluşturmaktadır. Geri kalan bölümü ise belediye sınırları içindeki tesislerde toplanır.

Bursa'da üçü merkezde biri Uludağ'da bulunan 4 otelde toplam 850 kişilik gece kulübü; iki bar; 8 otelde toplam 1.000 kişilik diskotek bulunmaktadır. Ayrıca Bursa'da Kültür park içinde 250 kişilik bir de gazino bulunmaktadır.

SANAYİ-EKONOMİK DURUM

Bursa'da sanayi geleneksel olarak dokumacılığa dayanır. 1960'lardan itibaren başlayan çeşitli sanayi kolları içinde otomotiv, metal eşya ve gıda sanayileri, bugün çok gelişmiştir. Tarım kesiminin önemli bir kolu da hayvancılıktır. İpekböcekçiliği'nin yanı sıra büyükbaş hayvancılığın uzun bir geçmişi vardır. İlde yetiştirilen koyunlardan kıvrıcık ve merinos türleri yaygındır. 1970'lerden sonra canlanan sığır besisi, daha çok süt üretimine yönelmiştir. Osmanlı döneminden kalma Karacabey Tarım İşletmesi, hayvan ırklarının ıslah edilmesi çalışmalarında çok verimli neticeler almaktadır. Bunların başında Tavukçuluk ve at yetiştiriciliği gelir. Uludağ yörelerinde yapılan arıcılık, Marmara kıyılarında yapılan balıkçılık ve göllerdeki tatlı su balıkçılığı da, hayvancılık kapsamında yer alan uğraşlardır.

Bursa orman ürünleri yönünden de zengindir. Karaçam, sarıçam, kızılçam, göknar, ardıç, kayın, meşe, gürgen, kestane, çınar gibi ağaçlardan tomruk, maden direği, tel direği, sanayi odunu, yakacak odun ve reçine gibi ürünler elde edilir. Bursa, yer altı kaynaklarca da zengindir. Asbest, bor mineralleri, çimento ham maddesi, dolomit, kaolin, kireçtaşı, krom, linyit, mermer, tuğla-kiremit hammaddesi, volframit yatakları ve şifalı maden suyu yatakları, işletmeler durumundadır. En önemli maden sularının çıktığı yerlerde Çekirge kaplıcaları ve Oylat kaplıcaları vardır. Bu sıcak su kaplıcaları, maden, kükürt ve tuz içerdiğinden sağlık kaynakları olup, iç ve dış turizminin sevilen ve aranan özellikleridir. Bu hususta Bursa kaplıcaları bahsinde geniş bilgi verilmiştir.

Bursa artan nüfusa göre, gittikçe genişleyerek 164 mahalleye bölünmüştür. Osmangazi, Nilüfer ve Yıldırım merkez ilçe olmak üzere, Gemlik, İnegöl, Osmangazi, İznik, Yenişehir, Mudanya Karacabey, Mustafakemalpaşa, Orhaneli, Büyükorhan, Harmancık, Keles, Gürsu, kestel ilçeleriyle beraber 17 ilçe, 5 bucak, 722 köyden ibarettir. Bursa, aynı zamanda şehircilik bakımından dış dünyaya açılarak, Kütahya, Denizli, Saraybosna, Kairouan (Tunus), Multan (Pakistan), Darmstat (Almanya), Tiffin (Amerika), Oulu (Finlandiya), Anshan (Çin) Lefkoşe (Kıbrıs), Gence (Azerbeycan), Tiflis (Gürcüstan) şehirlerinin kardeş şehri olmuştur. Bu şehirlerle karşılıklı kültürel, sosyal ve turizm alanlarında girişimler yapılmaktadır. Bursa'nın doğal güzellikleri saymakla bitmez. İl dahilinde nereye gitseniz, karşınıza yeşille bezenmiş bir doğal güzellik çıkar. Uludağ'ın her karış yeri görülmeye değer. Hele zirveye doğru çıkıldığında, buzlarla kaplı gölleri seyretmek, insana bir huzur ve hayranlık verir. İnsan burada Allaha yaklaştığını, bütün düşüncelerinden sıyrıldığını hisseder.

İnkaya semti,Çongara dağının arkasında saklı gibi duran termik göl,Orhaneli İlçesinde 5 Klm.mesafede Seda mevkiinde bulunan,kaynak başı sıcak sulu,2.5 Km. uzunluğunda doğal manzaralı kanyon,Gökdere'nin yarattığı şelale,Karapınar mesiresi gibi,daha evvel belirttiğimiz dinlenme yerleri,Bursa'nın ayrı güzelliklerindendir.Uludağ otelleri ihtiyaca kafi gelmemektedir. Turizm gelişmesinde,İsviçre misali, uludağ'ın, tüm elverişli yerlerine turizm köyleri kurularak,sportif yanında, tatil ve dinlenme yeri olması için çalışmalar düşünce safhasındadır.

Bursa'da büyük çarşılar ve toptancı yerleri revaçtadır.Küçük semt çarşılarından başka, Gazcılar, Fevzi Çakmak Caddesi, Atatürk caddesi,Cumhuriyet caddesi,Haşim İşcan caddesi ve Altıparmak caddesi büyük çarşılar ve toptancılar yeridir. Gazcılar ve Ulu yol çarşıları ile bu caddelerin etrafını saran sokaklarda kurulan dükkanlar otomotiv yan sanayii; Gençosman civarı ve Yalova yolu, otomotiv tamir ve toptan parçacılar çarşıları olarak büyük yer kaplar.Cumhuriyet caddesi ile kapalı çarşı ve etrafı, dokumacı ürünleri ve ipekli ürünler satış yerleri, kuyumcular, kunduracılar, çeyizciler, yorgancılar, tuhafiyeciler ve kumaşçılar ile daha bir çok çeşitli esnaflarla, Bursa'nın ticari kalbinin attığı yer olarak benimsenmiştir.

Elektronik eşya çarşıları,Cumhuriyet caddesi sonu ile Haşim İşcan Caddesi başında,iki pasaj içersinde bulunur.

Bugün için su kirlilik ölçümlerinde eksi not alan, Mudanya, Güzelyalı, Burgaz, Kurşunlu, Gemlik, Küçük ve büyük Kumla Plajları,deniz suyundan istifade edilmese bile,yazlık olarak,günübirlik gidilecek yerlerdir.İznik Gölü-Darka Turistik tesisleri ve Mudanya Zeytinaları sahil şeridi,nisbeten temiz suları ve temiz havası ile tercih edilecek yerlerdir.

Merkez ve İlçeler bahçelerinde şeftali ve kiraz'ın en verimli cinsleri yetiştirilir.Uludağ'ın yaylarında üretilen ceviz büyüklüğünde,mis gibi kokan kiraz'ın ve Çileğin kütür kütür yenmesi bir başkadır Bursa'da...Yurt dışına adını duyuran Bursa Şeftalisi, kadınlarımızın suratına yüz güzelliği simgesini vermiştir.

1940 yıllarına değin,yetiştirilen şeftaliler yerli idi.Olgunlaşma sırasına göre Haziran, Sapanca, Edirne, Uzunoğlu,Memiroğlu,Sarı hülü,İsfehan yarması, Yeşiltürbe, Sarıpapa, gibi türlerin yerine,yabancı türler gelmiştir.Bugün bahçelerinde yetiştirilen doksanı aşkın yabancı cinsler; MayFlower,Viktor,Redbird,Elbarta,Golden Jobila, Carmen,Southhaven,Hale hoven,J.H.Hale cinsleridir.Bu cinslerin en iyi kalitesini yetiştiren bölgeleri,Gürsu,Kestel,Vakıfköy,Ada,Ahi ve Canbazlar köyleridir.

İnegöl'ün mobilyacılığı ve köftesi, Mustafakemalpaşa'nın konserve,turşu ve salça imalatı ile Kemalpaşa tatlısı, piyasalarda rekabetsiz isim yaparak yurt dışına taşmıştır.

İstanbul'u besleyen tavukçuluk, arıcılık, büyük ve küçük baş hayvancılık ürünleri, dış talepleri de artan bir uğraş haline gelmiştir. Bursa'nın Karacabey'de kurulu Hayvan Üretme Çifliği, Türkiye çapında önde gelmektedir. Bursa'ya has, İskender Kebabı'nın yenmesi başka bir damak zevkidir. Bursa'da Kültür bahsinde gelişimi anlatılan İskender Kebabı yaratıcısı olan İskender Efendinin torunu Yavuz İskenderoğlu, kebabın taklitlerinden korunmak ve dünyaca daha iyi tanınmak için, Uludağ Üniversitesinde, Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu'nda "Çiğ et ürünleri" dersinde, 14 haftalık bir ders programı uygulamaya koydu.

Bursa, üzümleri ve şaraplarıyla da ünlüdür. Şimdi Gümüştepe olan Misipolis bölgesi, üzümleri ve şarap imalatıyla pek revaçtaydı. Misipolis, onradan Misi oldu ve daha sonraları Gümüştepe adını aldı. Etrafının çam ormanlarıyla kaplı oluşu, temiz havası, bu yöreyi, piknik yerine getirmiştir. Yanında, Orman Müdürlüğünce yaptırılan piknik yeri, her gün dinlenmeye, temiz hava almaya gelen yüzlerce insanla dolar. Bu köyde eskiden, özel olarak şarap içmeye gidilirdi. Her evde, büyük küpler içersinde yıllanmış şaraplar saklanır, misafirlere ikram edilirdi. Eskilerde Bursa'nın girişinde de bir şarap imalathanesi ve içim yeri vardı. Bu imalathaneyi kuran, Bursa'nın tanınmış ailelerinden Mustafa Düzgit Efendi idi. Mustafa Düzgit Efendi hakkında bir hikaye anlatılır. Mustafa Düzgit, iş yerinde nefis şaraplarını içenleri kapıdan uğurlarken, "Şuradan düz git" diye yol gösterirmiş. Düz git, düz git derken lakabı DÜZ GİT kalmış.

KÜLTÜREL KURULUŞLAR

Kütüphaneler

BURSA ŞEHİR KÜTÜPHANESİ Sosyal, kültürel ve sanatsal etkinlikler ile tüm tarihsel ve güncel belgeleri bir merkezde toplamak amacıyla, eski Setbaşı nikah dairesini restore ederek Şehir Kütüphanesi oluşturulmuştur. Kütüphane de Genel Okuma Salonu, Özel Grup Çalışma Odası, Süreli Yayınlar Bölümü, Bursa Belgeliği, Çocuk Kitapları Bölümü, Çocuk Oyun Alanı, El Yazması Kitaplar Bölümü, El Sanatları Müzesi, Bulunmaktadır.

UMURBEY GENEL OKUMA SALONU Temel Bilgilendirme kaynakları, edebiyat ürünleri ve güncel yayınlar bu salonda konularına göre sınıflandırılarak okuyucu hizmetine sunulmaktadır. Açık raflarda sergilenen 25.000 kitaptan oluşan kaynaklara okuyucunun serbestçe ulaşması mümkündür. Ayrıca bir merkeze bağlı 43 terminalden oluşan otomasyon sisteminden de bilgi taraması yapılmaktadır.

AHMED-İ DAİ SÜRELİ YAYINLAR SALONU Bu bölümde değişik yaş ve ilgi gruplarına yönelik dergi ve günlük gazeteler okuyucunun hizmetine sunulmaktadır. Böylelikle yurt ve dünya genelinde günlük olaylar takip edilmektedir

LAMİİ ÇELEBİ SALONU BURSA BELGELİĞİ Bu bölümde, Bursa'yı her yönüyle tanıtan kitap, makale, afiş, rapor, harita, maket gibi arşiv amacıyla toplanan her türlü doküman hizmete sunulmaktadır. Araştırmacılar CD-Rom ve Internet taramalarını yaptığı gibi, mikrofilm ortamına alınan Bursa Kadı Sicillerini de görmektedir.

ÇOCUK BİLGİ PARKI ÇOCUK KİTAPLIĞI 6-12 yaş grubu için seçilmiş danışma kaynakları, çocuk edebiyatı eserleri ve süreli yayınlardan oluşmaktadır. Bu bölümde, okul öncesi çocuklar için bir de oyun köşesi planlanmıştır. Burada masal saati, palyaço gösterileri ve çocuk kitapları yazarları ile söyleşiler yapılmaktadır.

ÜFTADE SALONU Çeşitli kültürel etkinlikler yapılması planlanan bu salon konferans ve gösteri amaçlı kullanılmaktadır.

KAZIM BAYKAL SEMİNER SALONU Burada konferans, toplantı, seminer gibi etkinlikler düzenlenmektedir.

YÜKSEK ÖĞRETİM KURUMU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

Aklın ve Bilimin öncülük ettiği Atatürk'ün çizdiği çağdaş laik ve demokratik yolda özgür düşünceli kişisel sorumluluk duyguları gelişmiş Ulusal değerlere saygılı olarak kültürel ve tarihi değerleri benimsemiş çağdaş görünüşlü gençler yetiştirmeyi amaç edinen üniversitemize bağlı olarak 11 Fakülte, Lisans düzeyde eğitim veren 1 Yüksekokul, 12 M.Y.O., 1 Konservatuar, 3 Enstitü, 11 Araştırma Merkezi ve Rektörlüğe bağlı olarak kurulan 6 bölüm bulunmaktadır.

1970 yılında kurulan Bursa Tıp Fakültesi (İstanbul Üniversitesine bağlı olarak) ile 1974 yılında kurulan Bursa İktisadi ve Sosyal Bilimler Fakültesi Üniversitenin temelini oluşturmaktadır.

1975 yılında yasal kuruluşunu gerçekleştirerek Bursa Üniversitesi adı altında Eğitim-Öğretim hizmetine başlayan Üniversitemizin 20 Temmuz 1982 tarihinde Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı hakkında 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile adı "Uludağ Üniversitesi" olarak değiştirilmiştir.

-1976 yılında Mühendislik-Mimarlık Fakültesi

-1978 yılında Veteriner Fakültesi

-1981 yılında Ziraat Fakültesi

-1982 yılında Eğitim Fakültesi (Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Bursa Yükseköğretmen okulu ile Yabancı Diller Yüksekokulu birleştirilerek)

-1982 yılında İlahiyat Fakültesi

-1983 yılında Fen-Edebiyat Fakültesi'nin kurulması ile birlikte üniversitemizdeki faal olan Fakülte sayısı 8'e ulaşmıştır.

-1995 Hukuk, Güzel Sanatlar ve Diş Hekimliği Fakülteleri (04.07.1995 gün ve 95/7044 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Üniversitemiz bünyesinde kurulması uygun görülmüş, henüz faaliyete başlanılmamıştır.)

Sanayi ve hizmet sektörüne nitelikli ara insan gücü yetiştirmek amacıyla;

-1985 yılında Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu,

-1986 yılında Bursa Meslek Yüksekokulu adı ile kurulan Yüksekokul

-1996 yılında Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu olarak ikiye ayrılmıştır.

- 1992 yılında İlahiyat Meslek Yüksek Okulu (İlahiyat Fakültesine bağlı olarak kurulmuştur.)
- 1994 yılında Mustafakemalpaşa Meslek Yüksek Okulu
- 1995 yılında Karacabey Meslek Yüksek Okulu
- 1995 yılında İnegöl Meslek Yüksek Okulu
- 1995 yılında İznik Meslek Yüksek Okulu
- 1995 yılında Yalova Meslek Yüksek Okulu
- 1996 yılında Sağlık Yüksekokulu (4 yıllık)
- 1997 yılında Yenişehir İbrahim Orhan Meslek Yüksek Okulu
- 1999 yılında Orhangazi Meslek Yüksek Okulu
- 1999 yılında Mennan Pasinli Meslek Yüksek Okulu
- 1998 yılında U.Ü.Devlet Konservatuarı kurulmuştur. (Yarı zamanlı statüde)
- 1999 yılında U.Ü.Dev.Konser.Müz.ve Bale İlköğretim Okulu kurulmuştur. (Tam Zamanlı statü)

Üniversitemizin Yöresel Dağılımı

Tıp, İktisadi ve İdari Bilimler, Mühendislik-Mimarlık, Veteriner, Ziraat, Eğitim Fakültesinin büyük bölümü ile Fen-Edebiyat Fakültesinin Fen Bölümleri, Sağlık Hizmetleri ve Teknik Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Enstitüler, Bölüm Başkanlıkları ve Rektörlük merkez örgütü, şehir merkezine 18 Km.uzaklıktaki 16.000 dönüm arazi üzerine kurulu ana yerleşim birimi olan Görükle Kampüsünde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Eğitim Fakültesinin Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Devlet Konservatuarı, Sağlık Yüksekokulu, İlahiyat Fakültesi, İlahiyat Meslek Yüksekokulu şehir merkezinde, Fen-Edebiyat Fakültesinin Sosyal Bölümleri ile Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Yalova yolu üzerinde bulunan Ali Osman Sönmez Kampüsünde, hizmet vermektedir.

Yalova ili ile Mustafakemalpaşa, Karacabey, İnegöl, İznik,Yenişehir ve Orhangazi ilçelerinde bulunan Yüksekokullarımız hizmetlerini isimlerini aldıkları ilçelerde sürdürmektedirler.

Üniversitemizde 2000-2001 Akademik yılında, 27733 Lisans, 6934 Önlisans, 1030 Yüksek lisans, 402 Doktora öğrencisi, 320 Tıpta Uzmanlık öğrencisi olmak üzere toplam 36419 öğrenci öğrenim görmektedir.

Mart 2001 tarihi itibarıyla Üniversitemizde toplam 271 Profesör, 182 Doçent, 207 Yardımcı Doçent, 286 Öğretim Görevlisi, 115 Okutman, 725 Araştırma Görevlisi, 82 Uzman olmak üzere toplam 1868 öğretim elemanı bulunmaktadır.

BURSADA YETİŞEN ÜNLÜLER

Bursa, müzikten tiyatroya, resimden çağdaş edebiyata pek çok dalda sanatçı

yetiştirmiş bir kenttir. Türklerin ikinci

tiyatrosunu kuran Ahmet Vefik Paşa,

karikatüristlerden Cemal Nadir Güler,

Şefik Bursalı, ressam Balaban, sanat

ustaları Zeki Müren, Müzeyyan

ilk
ressam
müziği

Senar, pop müziğinin besteci ve yorumcusu İlhan İrem, çağdaş edebiyat yazarlarından Pınar Kür, Nezihe Meriç gibi pek çok ünlü isim Bursalıdır.

Bursa'nın ilk tiyatrosu, 1879 yılında o dönemin İstanbul'dan sonra ilk modern tiyatrosu olarak Ahmet Vefik Paşa tarafından kuruldu. Cumhuriyet döneminde tiyatro sanatına verilen önem ve devlet desteği ile Millet, Şark, Şafak ve Saray gibi sinema-tiyatro binaları açıldı. Ancak daha sonra bunlar yandı ya da yıkıldı. Şu an Ahmet Vefik Paşa adıyla hizmet veren devlet tiyatrosu kentin en büyük tiyatrosudur. AVP Devlet bir büyük, bir oda tiyatrosu ve bir de geçici sahnesi bulunmaktadır. AVP Devlet Tiyatrosu 01 Ekim - 31 Mayıs tarihleri arasında oyunlarını sergilemektedir.

Tayyare Tiyatro binası 1932 yılında sinema tiyatro gösterileri için açıldı. 1995 yılında eski mimari özelliği bozulmadan restore edildi. Sanatçıların ve sanatseverlerin oldukça beğenisini kazandığı bir kültür merkezi haline gelen TKM'de bir gösteri salonu ve iki de sergi salonu bulunmaktadır.

Bursa Belediyesi'ne bağlı olan Belediye Konservatuarı Şef Erdinç Çelikkol yönetiminde eğitim vermektedir.

Ayrıca Osmangazi Belediyesi Tiyatro Topluluğu, Ekim Tiyatrosu, Bakış Gösteri Topluluğu, Karagöz Halk Tiyatrosu ve değişik sanat dallarında faaliyet yürüten Evrensel Kültür Merkezi gibi daha çok amatör sanatçılara yer veren kültür noktaları da vardır.

Bursa'da kültür sanat faaliyetleri Uluslararası Bursa Kültür Sanat Festivali'nin olduğu Haziran ve Temmuz aylarında daha bir yoğunlaşır. Bu festival, Bursa Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı Bursa Kültür Sanat ve Turizm Vakfı tarafından organize edilir. Festivale her yıl çok sayıda ve eşitlikte, yerli ve yabancı sanatçılar, tiyatro toplulukları ve orkestralar katılır.

Bursa'da ilk kez 1965 yılında düzenlenen ve her yıl 7-31 temmuz tarihleri arasında
kalan Bursa Milli Fuarı, yaklaşık 415.000 m2 alan üzerinde düzenlenmekte olup
Bursa'nın ekonomik hayatına faydalar sağlamakta ve turizme canlılık getirmektedir. Milli
Fuarlar dışında Gıda ve Tarım
Fuarı, Giyim ve Tekstil Fuarı
ve Mobilya Dekorasyon Fuarı
da düzenlenmektedir.

Bursa Kültür ve Sanat
Festivali, i Halk Oyunları Festivali ve Uludağ Kış Festivali de her yıl kutlanan festivallerdir.
Bunun dışında Bursa ve ilçelerinin kurtuluş günleri de çeşitli gösterilerle her yıl
kutlanmaktadır.

Bursalı Tahir Bey: 19. y.y. yazarlarından. 1861-1924 doğ. Bursa, ölm. İstanbul.
Bursa milletvekilliği yapmıştır. Şiirleri de olan Tahir bey, biyografi ve bibliyografya
çalışmalarıyla tanındı. En önemli eseri, imparatorluğun karalaşından 1915 yılına kadar
Osmanlı şair, edip ve bilginlerinin hayat ve eserleri üzerine yazdığı üç ciltlik "Osmanlı
Müellifleri" adlı eseridir.

ŞİİRLERDE BURSA

Ömer Bedrettin UŞAKLI: Cumhuriyet devri şairlerindendir. 1904-1946 doğ. Uşak,
İstanbul. Mülkiye Mektebini bitirdikten sonra Bursa maiyet memuru olmuştur.
Uşaklı'nın da Bursa için yazdığı güzel bir şiiri vardır.

BURSA'DA AKŞAM

Bu gün de sonbahardan süzülüp doğdu akşam.
Dağların yere indi koyu serin gölgesi,
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam,
Düştü yeşil ovaya kubbelerin gölgesi...
Ufuklarda bu akşam ne sis var ne bulut var,
Selvilerin içinde bir alev Emir Sultan,
İçten dua'lar gibi geçiyor sanki rüzgar,
Bir ilahi adaya benzeyen Yıldırım'dan.
Ovada ince yollar gölgeleniyor işte,
Karşıdan renk içinde solgun ay görünüyor;
Güneşin son nurundan bir damlacık içmiş de,
Şu karşı ki kulübe bir saray görünüyor.
Gözlerime vurunca kubbelerin gölgesi,

Öz cenneti gönlümle seyrettim ben bu akşam,
Gözlerde ne bir nefes, nede bir kanat sesi;
Uludağ etekleri al ipekten bu akşam.

Ahmet Hamdi TANPINAR: Cumhuriyet devri şair ve yazarlarındandır. 1901-1962
oğ. ve ölm. İstanbul Bursalı olmamasına rağmen, yazdığı "Bursa'da Zaman" adlı şiiriyle,
ehir için ve Türk edebiyatı adına unutulmaz bir eser vermiştir.

BURSA'DA ZAMAN

Bursa'da bir eski cami avlusu,
Küçük şadırvanda şakırdayan su:
Orhan zamanından kalma bir duvar
Onunla bir yaşta ihtiyar çınar
Eliyor dört yana.. Sakin bir günü
Bir rüyadan arta kalmanın hüznü
İçinde gülüyor bana derinden
Yüzlerce çeşmenin serinliğinden
Ovanın, yeşili, göğün mavisi
Ve mimarilerin en ilahisi
Bir zafer müjdesi burda her isim
Sanki tek bir anda gün, saat, mevsim
Yaşıyor sihrini geçmiş zamanın
Hala bu taşlarda gülen rüyanın
Güvercin bakışlı sessizlik bile
Çınlıyor bu sonsuz devam vehmiyle
"Gümüşlü" bir fecrin zafer aynası
"Muradiye" sabrın acı meyvası
ömrünün timsali beyaz "Nilüfer"
türbeler, camiler, eski bahçeler
şanlı hikayesi binlerce erin,
sesi nabzım olmuş hengamelerin
nakleder yadını gelip geçene
bu hayalde uyur Bursa her gece
her şafak onunla uyanır, güler
gümüş aydınlıkta selviler, güller
serin hülyasıyla çeşmelerinin

başındayım sanki bir mucizenin
su sesi ve kanat şakırtısından
billur bir avize Bursa'da zaman
yeşil türbesini gezdik dün akşam
duyduk bir musiki eski zamandan
çinilere sinmiş Kur'an sesini
fetih günlerinin saf neşesini
aydınlanmış buldum tebessümünle
istedim bu eski yerde seninle
başbaşa uyumak son uykumuzu
bu hayal içinde... ve ufkumuzu
çepçevre kaplısın bu ziya, bu renk
havayı dolduran uhrevi ahenk
bir ilah uykusu olur elbette
ölüm bu tılsımlı ebediyette
belki de rüyası eski cedlerin
beyaz bahçesinde su seslerin

Zeynep TOPÇU

11 Eylül 1979'da Bursa'da doğdum. İlköğretimimi Bursa'da, Osman Gazi
köğretim Okulu'nda okudum. Ortaokul ve lise tahsilimi, Bursa'ya bağlı olan Mudanya'da,
Mudanya İmam-Hatip Lisesi'nde tamamladım. 1997 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat
Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümüne girdim. Eğitimime bir yıl ara verdikten sonra,
1999'da Yakın Doğu Üniversitesi'ne yatay geçiş yaptım.

Lisans eğitimimi 2002-Şubat mezunu olarak tamamladım.

KAYNAKÇA

- Banarlı, Nihat Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi, MEB, İstanbul, 1998.
- Bursa Kent Yılığı, c.2, Bursa, 2000.
- Kaplan, Mehmet, Şiir Tahlilleri-2, Dergah Yay., İstanbul, 1999
- Necatigil, Behçet, Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü, Varlık Yay., İstanbul, 2000
- Bursa Kent Dergisi, c.1, Sayfa:3, Bursa, 2000.